

De Probatis|| Sanctorvm|| Historiis

Partim|| Ex Tomis Aloysii Lipoma-||ni, Doctissimi Episcopi, Partim Etiam||
Ex Egregiis Manuscriptis Codicibvs, Qvarvm permultæ antehàc nunquàm
in lucem prodiêre

Complectens Sanctos Mensivm Septembris Et Octobris

Surius, Laurentius

Coloniae Agrippinae, 1576-

VD16 S 10262

III.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77413](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77413)

Ab igne &
liquifac-
to plumbo
non leditur.

Domine Iesu Christe solue me de vinculo isto propter circumstantes, ne terroribus deficiant, sed confortati contra tyrannum, victoria coronam a te percipiant. Ad hanc orationem vincula destructa sunt, & ignis extinctus est. Post hec iussit ollam plumbo repleri & igne succendi, & illuc sanctum Anicetum proijci. Quo facto, visus est Angelus cum martyre in ollam descendere, ad cuius aduentum frigida facta est.

Spiculator
interitus

Eodem tempore frater sancti Aniceti, nomine Photinus, cernens potentiam Christi circa fratrem suum, timore omni deposito & paratus pro Christi nomine pati, de turba, ut fratrem suum deoscularetur, cucurrit, & Imperatori dixit: Erubescere idolorum defensor, dii tui nihil sunt, paratus sum quoque ipse pugnam ingredi, ut simul victoria coronam cum fratre meo a Christo consequi merear. Audiens haec tyrannus, dixit: Percutiat hunc gladio. Spiculator autem cum festinaret, ut eum percuteret, conuertens in se gladium, genua sibi praescidit, & in terram corruens expirauit. Imperator dixit: Mittantur in carcerem, donec excogitem qua morte eos perdam. Igitur post tres dies Diocletianus martyribus sibi praesentatis dixit: Nunc mihi consentite. Si enim mihi confereritis, honoribus & diuitijs vos ampliabo. Cui sancti res-

Varijs tor-
mentis cruci-
antur sancti
martyres.

sponderunt: Honores tui ac diuitiae sint tibi in perditionem. Tunc furens iussit candelas ad eorum latera poni & postea lapidari. Adhuc impius saeuens iussit eos ad equos indomitos ligari, & sic per diuersa loca trahi. Cumque traherentur, se inuicem confortabant. Dei autem potentia equi temperati sunt, pedes sanctorum soluti, & ad confusionem inimici quasi in carruco sancti portarentur Deum glorificabant. Post haec iussit carnes eorum sale condiri & in custodiam mitti. Triennio autem expectato, iussit publicas thermas per tres dies incendi, & illic sanctos mitti. Post dies vero duos custodes aperientes thermas, viderunt martyres sine ulla lesione ambulantes. Diocletiano venienti ad thermas sancti dixerunt: Nos in omni certamine victores sumus. Tu autem confusus, in Dei famulos poenas excogita nouas. Tunc iussit magnum caminum fieri quo posset multam turbam Christianorum colligere. Quo praeparato, Christiani multi cum vxoribus & pueris ad martyrium currentes, clamabant: Vnum Deum colimus, Christiani sumus. In caminum igitur aestuantem praecipitati, manus

In thermis
ardentibus
non leduntur.

ad caelum leuantes, dixerunt: Gratias tibi agimus omnipotens Deus, qui nos per vni-
genitum tum ad istud martyrium congregasti. Extende quaesumus manum tuam & suscipe animas nostras in aeternam requiem, quam confessoribus praeparasti. Et haec dicentes, animas Domino tradiderunt. Passi sunt autem sancti martyres Anicetus & Photinus cum alijs multis quarto Nonas Septembris.

Camino
ignis expo-
siti Deo ani-
mas reddunt.

VITA ET MARTYRIUM S. AIGVLPHI ABBA- TIS LIRINENSIS ET SOCIORVM EIVS. HABETVR IN

MS. exemplaribus, sed F. Laur. Surius, mutato stylo, reddidit aliquanto

succinctius, adiectis ad marginem capitibus.

Estque historia lectu digna.

PROLOGVS AVTHORIS.

Sacrarum
historiaru
utilitas.

Inuestissimorum Christi militum preclara certamina, quibus e diabolo & mundo triumpharunt, literarum monumentis ad futurorum notitiam transmittere, nemo dubitat esse officij haud vulgaris. Talibus enim & rudimenta tyronum Christi, fideique initia roborantur: qui vero iam progressi sunt in pietatis studijs, spei fiducia animantur, & perfecti charitatis suauitate perfunduntur. His Christi athletae, ne succumbant, quasi oleo quodam punguntur, & si sint delassati, ceu medicamento quodam pristinae illorum instaurantur vires. Tum vero per haec illecti & inuitati, sanctorum societati, quos iam tenet beatitudinis sinus, nobis adhuc praclusus, crebro adiungimur & intersumus: quippe quos nobis charos efficiunt, non tam externa corporum lineamenta, quam ornamenta & prerogatiua meritorum. Ex horum collegio nos vnus Aigulphi vitam & agonem scripto comprehendimus, eius charitate nos impellente, cuius amore ille sic & vixit, & passus est. Erunt autem fortassis, qui nobis obijciant, nos hic ceu martyrem proponere & praedicare, quem tamen ob fidem Christi nemo iugularit: antiquitus fuisse martyres, hodie non item. Sed de his non debet idem esse iudicium, quod de vinis, quae quo sunt intra-

DE S. AIGVLPHO ET SOCIIS MARTYRIBVS.

25

antiquiora, eò præstãiora. Etsi enim Aigulphum nostrum persecutor ob Christi no-
men non interfecit, non sit tamen inde consequens, non posse eum martyrem dici:
nisi quis forsã etiam beatissimum Christi baptistam Iohannem martyrij gloria spo-
liare velit: quem vtiquè impius Rex non propter Christum occidit, sed quòd eius li-
bidini aduersaretur, & veritatem, quæ Deus est, constanter ei proponeret.

Martyres
sunt qui p-
pter iusticiã
occiduntur.

V I T A.

IDEMVS hoc & apud veteres & modernos scriptores itã vsũ comparatũ, vt cuius res gestas scribere instituant, eius prius & genus & patriam explicant. Quem morem nos haudquaquã respuentes, beati Aigulphi patriam & parêtes indicabimus. Blesense castrum ad montis cuiusdam latus situm est, quem Liger fluuius præterfluit, eo loco sanè piscosus in primis, & magnam illi adferens vini atque frumenti, cæterarumq; rerũ, homini nutriendo necessariarum, fertilitatẽ. Huius pagi & castri incolas fuisse beati Aigulphi parentes, certissima relatione didicimus, non quidem superbo stemmate valde insignes, nec opibus affluentibus, sed tanta prole beatos. Poterat enim & de Aigulpho dici: Infirma mundi & cõtempnibilia, & ea quæ non sunt, elegit Deus. Vt verò pueritiã annos exegerit, difficilè possit enarrari: putã, quã sedulo ecclesiã limina triuerit, sacerdotibus officiosè seruerit, vigilijs operam dederit, pauperes pro viribus adiuerit, totum quẽ se quotidie Deo hostiam sanctam & placentem in ara sui pectoris immolãrit.

Septẽbris 3.
Cap. 1.

Pagũ & ca-
strũ, pro vr-
be dicere
videtur au-
thor.

1. Cor. 7.
Aigulphi
sancta pue-
ritia.

Postquã autem ad adollescẽtiã annos pertigit, cœpit ei molesta & inuisa esse vita secularis, immò & habitus ipse. Versabat igitur animo, quonã pacto ruptis seculi nexibus, in Christi suaues compedes suos posset pedes iniicere. Cum quẽ hæc multa apud se maturitate deliberaret, Mummoli Abbatis Floriacẽsis fama celebris ad eum perlata est: mox quẽ ad eum profectus, animi sui æstum ei aperit: rogat obnixè, velit ipsum in eorum numerum, quos in schola Christi instituebat, admittere. Audiens id beatus Mummolus, cum prius laudatissimo disciplinæ regularis more eum probãset, in sanctæ sodalitatũ suã contubernium tanquã benè idoneum admisit. Tum ille, sancti spiritus gratia in eo operante, re ipsa cœpit ostendere animal se mundum esse. Magna in eo renitebat nouæ cuiusdam innocentie puritas, magna in proprij corporis membra autoritas & potestas, inuicta aduersum dæmones fortitudo, simplicitas columbina, mentis & corporis mundissima castitas. Nouerat in lege Mosãica illud animal mundum censerẽ, quod vngulam finderet, & ruminaret. Studebat igitur obtinere discretionem boni & mali, & eorum, quæ sunt hominis interioris: ruminabat quẽ & meditabatur assidue in lege Domini, non immemor etiam illius sententiã Saluatoris: Oportet semper orare, & non deficere: item quẽ eius in Psalmo: Benedicam Dominum in omni tempore: semper laus eius in ore meo. Deniquè omniuaria virtutum gratia instructus videbatur, eius quẽ tuendæ & conseruandę gratia, quod de beato viro scribitur, meditabatur die ac nocte in lege Domini: in cuius sanè exercitatione vsque ad eò profecit, vt non solum eius prouinciã hominibus, sed etiam exteris doctrina eius admirationi esset.

Cap. 2.

Mummolus
Abbas Flo-
riacẽsis.

Fit mona-
chus Floria-
cẽsis S. Ai-
gulphus.

Deut. 14.

Luc. 18.
Psal. 33.

Psal. 11.

Voluit autem Deus, quã ei gratus esset, euidenter demonstrare. Iam pridẽ vir sanctissimus & toto orbe celebrandus Benedictus, in Cassinensi cœnobio vita functus & sepultus erat: & vt ipse prædixerat, diũ postea à Longobardis illud cœnobium in solitudinem est redactum. Volens autem Deus sacras beatissimi Benedicti reliquias eo, quo par erat, honore affici, & Gallias earum aduentu consolari, per visum præcepit beato Mummolo Abbati, vt Aigulphum Cassinum mittat, sanctissimi Benedicti ossa inde deportaturum. Facit itã Abbas, & Aigulphus, diuina ope fretus admirabiliter, Cassinum peruenit: quod quærebat, nullo negotio reperit, & ad patrem Mummolum lætissimus adducit. Extãt hæc de re libellus conscriptus. Hinc verò licet nihil ille tale curaret, magna apud Regem & aulicos sanctitatis opinio beato Aigulpho comparata fuit. Cum quẽ ea fama increbresceret, & dignus videretur, qui super candelabrum poneretur, monachi Lirinenses eò adueniunt, spiritalem patrem sibi dari postulantes. Nam tametsi illud Lirinense monasterium multa floruit antiquitũs

Cap. 3.

Aigulphus
S. Benedicti
reliqas ad-
ducit in Gal-
lias.

C

celebri-

celebritate, ita vt eius magisterio permulta sint instituta cenobia: at tamen ea tempestate, malo damone discordiam illic excitante, res eius miserè vacillabant. Vbi autem ad Regem & proceres illorum monachorum est relata petitio, Rexq; suos confuleret, quid faciendum putarent, vna omnium vox fuit, beatum Aigulphum vel maximè idoneum, qui Lirinensibus fratribus Abbas daretur, qui sine dubio & collapsa erigere, & neglecta in antiquum statum reuocare posset.

Cap. 4.
Fit Abbas
Lirinensis.

Rom. 13.

Docet cogitationes libidinis arceudas, nã perit reflexe Heronymo mente virginitas.

Psal. 72.
Reuocat apostatas & multos excipit monachos.

Itaq; beatus Aigulphus, licet multum oblectans, coram adducitur, Lirinensis cenobij cura ei demandatur, lætante Rege & proceribus eius, quod talem suo gregi pastorem Dominus adhiberet. Etsi verò sanctus vir longè magis silentio delectaretur & quiete, tamen sciens illud Apostoli, omnem animam potestati sublimioribus subditam esse debere, æquo animo patitur illud sibi onus imponi, & ad fratres Lirinenses proficiscitur: qui sanè, quod eum fama iam nõssent, amanter eum excepere. Deinde sæpè eos hortatur vitia profligare, virtutes colere, oculos interiores repurgare, quod mundissimus Deus non nisi mundo corde possit videri: iram atque odium extirpare, libidinem nõ solum à corpore, sed etiam ab ipsis cogitationibus prorsus arcere. non enim posse habitare spiritum sanctum in pectore spurcitie dedito, immò verò procul ab illo recedere: mundum & omnia, quæ mundi sunt, ab animo penitus excludere: nihil in corde, vbi est Dei sedes & domicilium, nisi quod ille velit, id est, Dei & proximi amorè integerrimum retinere. Si quis enim, inquit, aliò velit conferre amorem suum, non effugiet illam Prophetæ sententiam: Perdidisti omnes, qui fornicantur abs te. His & id genus alijs sermonibus tanquam peritus medicus non solum presentibus medebatur malis, sed etiam futuris occurrere nitebatur. Aderat autem Dominus eius conatibus, tantamq; eius verbis vim & efficaciam præstitit, vt non modò presentes eum cupidè audirent, sed illi etiam, qui à monasterio recefferant, magno cum desiderio redirent. Excipiebantur tum à sancto viro, quotquot se aut monachos esse, aut fieri velle declararent. Porrò multi seculares sua prædia donabant beato viro, pro spiritalibus, quæ illis seminabat, sua carnalia refundentes.

Cap. 5.
Sap. 2.

Arcadius & Columbus pseudomonachi persequuntur S. Aigulphum.

M. 11.
Ior. 1.

Sed his mirè torquebatur ille tortuosus serpens, cuius inuidia mors introiuit in orbem terrarum. Videbat & tabescebat, excludi se ab illis, quos dudum sibi habuerat obsequentes. Iraque ad suas veterator artes sese conuertit, explorat, num quis inter illos sit suarum partium, num quis lupus inter agnos delitescat, ceu inter Apostolos Iudas. Et ecce reperit illic duos, egregios suæ nequitie ministros, Arcadium & Columbum, quorum opera serebat inter fratres discordiæ pestifera semina, totusque in id incumbebat, vt beatus Aigulphus è monasterio extruderetur: vt pastore sublato, liberius posset sæuire in oues. Celabant autem diù Arcadius & Columbus consilia sua, atque interim quos poterant, clam ad suas partes adiungebant. Tandem verò, cum iam & numero confiderent, & sui pectoris rabiem diutius celare non possent, instar flammæ diù pressæ, subito erumpunt, & agrè quidem à sancti viri & eorum, qui illi adhærebant, cæde manus abstinent. Id vbi animaduertunt illi, quibus periculum creabatur, ad ecclesiam S. Iohannis confugiunt, Deo sua corpora & animas commendantes. At beatus Aigulphus, pro singulari mansuetudine & patientia sua, accedit ad eos, & blandissimis verbis eos volens emollire, Quid est, inquit, charissimi fratres, quod ita in patrem & fratres vestros incurritis, omnis humanitatis obliti? An nescitis satanam ob superbiam & discordiæ studia è calis deturbatum? Facestant ergò similitates, & audiamus eum, qui dicit in Euangelio: Discite à me, quia mitis sum & humilis corde. Quod si propter me hæc fiunt, dico vobis Ionæ verbis: Tollite me, & mittite in mare. Satius enim mihi est, à vobis corpore separari, quam vestra dissensione apud vos discrucari.

Cap. 6.

Multas aduersus eum moluntur infidias.

Hac ille oratione visus quidem est ad tēpus illorū turbulentos animi motus compressisse, & sedasse furorē, adeo vt culpam suam faterentur, & satisfactionē offerrent: sed hoc dolo tegebant nequitiam suam. Interim toto anno in latebris pectorū illorū sub ea simplicitatis simulatione serpēs antiquus delitescere, nec potuit quamuis crebris sancti viri adhortationibus inde extrahi, illis perpetuò machinātib; vt quod animo conceperant, id ad effectum perducerent. Et iam per multorum ora isthuc volitabat, & ad regias vsque aures peruēnit, ita vt non parum formidarent eius conspirationis authores, nē Regis feueritas in ipsos animaduerneret. Itaque egerunt inter se, vt alter ipsorum, nempe Arcadius, è monasterio exiens, se ad ciuitatis Clerum & populū adiungeret: alter verò, id est, Columbus intrā monasterium residens, eos qui à sancto viro defici-

ro descuerant, in suscepta perfidia confirmaret, & si quos posset alios, ad se adduceret. At verò sanctus Aigulphus semper doctrinæ insistebat, proponens eis illud ex facris literis, Dominus vnanimis habitare facit in domo: atque inde concludens, eos, qui vnanimis hostes sint, alienos esse ab habitatione domus Dei, & in partes satanæ concessisse. Quamobrè, inquit, charitatis inter nos vinculis connectamur, nec vllis scissionibus disungamur. Psal. 67.

Illo hæc dicente, & hunc in modum sese gerente, Arcadius redit ad monasterium, fictis verbis & simulata humilitate pollicetur se correcturum perperam hæcenus admittam, oratq; sibi licere degere in monasterio. At vir Dei pessilentem hominis animum sentiens, fratribus annitentibus, non modò non annuit petenti, sed etiam è cœnobio illum expulit. Id ille ferre non sustinens, ad quendam se confert * Nuceriæ ciuitatis principem, Mummolum nomine: hortatur eum, vt se ad monasteriũ conferat, multas illic pecunias reperturus. Ille cupiditatis flamma incensus, incunctanter capeffit iter, venitq; ad virum Dei Aigulphum: qui, quòd sæpè cum illo de rebus animæ salutaribus colloqui consueuisset, nihil veritus, eũ lauto conuiuio excipit, tametsi ex Audoëno Episcopo iam cognouerat insidias, quæ ipsi parabatur. Mummolo igitur cum conspirationis socijs prandente, subitò Arcadius instar Iudæ turbis stipatus aduolat, beatum virum comprehendit, ligari, fustibus cædi iubet. Id cum fieret, vir sanctus Dominicam passionem commemorans, omnia tranquillo animo perferebat, dicens Dominum Iesum non sua, sed nostra causa etiam maiora perpeffum: multaq; cum fiducia cantabat: Quid retribuam Domino, pro omnibus quæ retribuit mihi? Calicem salutaris accipiam, & nomen Domini inuocabo. Ità ergò laceratus, & vinculus atq; ludibrio habitus est, donèc sol occumberet. Tum verò ministri satanæ eos, quos sancto viro familiaritè adhæsisse nouerant, extra monasterij claustra educunt ad eum, tanquam pariter cum illo audiendos, immò verò cum illo perimendos. Nolebat enim Dominus solum pastorè pati, sed cum illo vnà gregem quoq; illius passus est interfici. Et illi quidem sancti viri, spiritus sancti virtute firmati, tanquam confestim ensibus iugulos daturi, inuicem vltimum sibi vale dicunt: ruentesq; in mutuos amplexus, Domino se commendant, cum ingenti fiducia dicentes: Propter te, Domine, morte afficimur tota die: estimati sumus sicut oues occisionis. Atq; his & id genus alijs verbis tum notis tenebras, tum suas solabantur arumnas, seq; vicissim confirmabant, nè quis infirmior animo frangeretur, illud ex Apostolo referentes: Non sunt condignæ passiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis. Interim præ mœrore, vt se habet humanæ naturæ imbecillitas, & vinculi, & custodes, arctiori somno corripuntur. Vnus verò è custodibus misericordia permotus, tectum carceris aperit, eosq; ad fugam capessendam hortatur. At sanctus Aigulphus gratias quidem agit eius humanitati, sed minimè paret consilio, ità dicens: Siue viuimus, Domino viuimus: siue morimur, Domino morimur: cuius prouidentia cum semel nos permiserimus, eius voluntati haudquaquam reluctabimur. Fiat de nobis, quod vult ille. Reliqui monachi cum suo Abbate incarcerantur. Psal. 43.

His dictis, Arcadius totius mali huius caput, aduenit, blandis verbis sanctorum dolores lenire volens. At vnus ex illis, Trucharius nomine, iusto dolore comotus, quod suggerebat animus, in faciem ei objicit: Doleo, inquit, te imitatione filium esse satanæ, qui cum in exitium omnes impellat, etiam consolator vult videri. Doleo te fratrem esse Iudæ proditionis, qui instar illius pro ficto osculo sermones profers, blãditijs quidem mellitos, sed succis venenatis refertos. Sed perficta frons, cum animi crudelitate coniuncta, obiurgatione non retunditur, sed importunè perstat in sententia, se consolatorem simulans. Vtq; magis etiam fidem faceret, se non fecisse, quæ fecerat, ad horam tertiam sanctis viris cibos & pocula offert, & tanquam illorum dolores miserans, hortatur vt se reficiant. At illi licet extrinsecus angerentur, non tamen propofiti & regularis consuetudinis obliuiscuntur: respondent sibi fas non esse venire contra regularia instituta, quæ hoc tempore iuberent in horam vsq; nonam ieiunia produci. Itaque amotis escis, ad canonicam horam dilata refectio est. Quæ cum aduenisset, pariter orant pro Arcadio, & sic ab eo oblatum capiunt cibum. Rom. 8.

Porro Mummolus, quem diximus, simulans se illis, quæ siebant, offensum, à monasterio iam recesserat: sed tertia die rediens, instantissimè à singulis cœpit pecunias extorquere. Respondent illi, nunquam sibi sub Aigulpho licuisse habere aliquid proprii, ne ipsa quidem propria vti voluntate: sed esse ipsis omnia communia. Cernens ille ab spe se excidisse sua, aliò se vertit: & cum priuatim nihil posset obtinere à singulis, Cap. 8. Arcadij simulatione. Nolut sancti viri stare frangere ieiunia. Cap. 9.

Mimolus
diripit res
monasterij.

Act. 14.

Nota ut di-
uinitus re-
tardatur co-
natus imp-
borum.

Cap. 10.

Sanctorum
linguae præ-
ciduntur.

Sine linguis
loquuntur.

Oculis or-
bantur.

Psal. 122.

Appellunt
Caprariam
insulam, ubi
humaniter
à fratribus
excipiuntur.

Eccè osculū
Iudaicum.

Cap. 11.

* Amarinā

Capite ex-
duntur.

gulis, ad publica se transfert, nec quicquam omnino reliqui facit ex omnibus, quæ erant in monasterio, quæ cupiditas hortaretur ut raperet. Postquam autem discessit, beatus Aigulphus & ceteri pro voluntate Arcadij & Columbi custodiebantur in ergastulo, ubi ad decem dies eorum corpora conficiebantur: sed scripturæ sacræ sententijs se consolabantur, quod per multas tribulationes oporteat nos introire in regnum Dei. Deinde diaboli satellites Arcadius & Columbus eos nauim imponunt, & cum illis mari se credunt. Iam verò certissime comperientes sancti viri se neci destinatos, mutuo sese cohortabantur, ne quis vel amore præsentis vitæ, vel timore mortis, hostibus cederet. Proponebant sibi æterna supplicia impiorum, & sempiternam felicitatem iustorum, constanter usque ad mortem Domino fidem conseruantium. Atque his & alijs consimilibus communiebant sese athletæ Christi aduersus satanæ insidias & eius furiosos administratos. Vbi autem nauis in altum processit, existunt venti contrarij, coguntque nauim aliò tendere, quam vellent homines maligni. Atque hunc in modum, quod dictum quoque mirum sit, ad dies quadraginta iactabantur in mari, toto illo freto oberrantes, ita ut nec ipsi litus attingere, nec nauis mergi posset: credo equidem, satis indicante Deo, quid impij illi mererentur. Sed ne pro meritis paterentur fontes, infantes impedimento erant, ut ipsa quoque elementa propemodum clamare viderentur: Par erat, furciferos istos repentinis absorberi fluctibus, nisi mixti illis essent, qui id non merentur.

Videns igitur Columbus mare sibi negare exitum, simulque metuens, si terram apprehendant, & sanctorum innocentiam, & suam crudelitatem patefactum iri, illorum linguas iubet præcidi. Sed illi præcis linguis non minus, quam integris psallunt, Domine labia mea aperies, & os meum annuntiabit laudem tuam. At miser Columbus nihil tanto motus miraculo, instar Pharaonis obdurefcit, præcipitque linguas eorum radicitus excindi. Nihil efficit, nihil proficit sua crudelitas. Edunt verba sancti sine linguis perfectissime. Audiens id Columbus, addit scelus sceleri, & eorum oculos iubet effodi, illis interim nihil à laudibus Dei cessantibus. Orbat luminibus corporis, interioris hominis oculos, quibus Deus videtur, sanos habentes, fidenter cantabant: Ad te Domine leuauimus oculos nostros, qui habitas in caelis. Atqui inmanitas Columbi & Arcadij nec sic reprimitur. Iubent eos nudari vestibus suis, & alijs fordidis atque vilissimis indui: non attendentes miseri, qui Christum indutus sit, cum externo, licet sordido, habitu minimè deturpari. Cum sic autem per multos dies iactati essent, tandem ad insulam Caprariam in die Cœnæ Dominicæ appellunt, in qua erat ingens numerus monachorum, qui eos humanissime, & ut par erat monachos à monachis, exceperunt: & cum didicissent, quas essent maris molestias perpessi, quibus poterant modis, eos recrearunt. In ipso autem sacratissimo Paschatis die, sub Missæ sacrificio infelicissimus & mortalium omnium flagitiosissimus Columbus, Diaconi fundus est ministerio, & cum ad id loci ventum esset, quo corporis & sanguinis Christi sacramenta percepturi, inuicem se osculantur, ille impurus non dubitauit tam crudeliter à se multatis oscula præbere. At beatus Aigulphus & eius socij cum summa exultatione Deo gratias agebant, quod tam benigne à fratribus eius loci haberentur.

Expleta solennitate Paschali, Columbus Ephesum proficiscitur, homo seculi secularibus negocijs operam daturus: iubetque Aigulphum & socios eius suum in monasterio illo reditum opperiri. Eo absente, tantam beato Aigulpho Dominus verbi gratiam contulit, ut auditores & expleret abunde, & tamen ad audiendum audios & alacres dimitteret. Qui enim gratiam ei dederat, ut sine lingua posset loqui, etiam addidit gratiam, ut gratius audiretur. Reuersus autem Columbus ab Epheso, sanctos viros à monasterio abstractos, rursus nauim imponit: & cum sustulissent à portu, & aliquousque progressi essent, obuiam habuere nauim, ab Africa venientem, cui sanctos martyres imposuit, mandauitque satellitibus suis, ut ad insulam * Amarinam, quæ est inter Corsicam & Sardiniam, venientes, sanctos iugularent. Vbi eò peruentum est, carnifices parant se ad cædem, sancti orant, paulisper ut precari ipsis liceat: post preces, quibus Domino animas suas prolixè commendarunt, surgunt, & cum omni fiducia & alacritate inter verba orationis & Domini laudes capite casti, spiritum reddunt tertio Nonas Septembris. Apparet sanè, malignissimum dæmonem id molitum esse, ut sancti viri sic interimerentur, ut eorum esset ignota passio, nec haberent homines è propinquo exempla, quibus ad patientiæ capeffendas coronas animarentur.

tur. Ingens enim ad virtutem incitamentum est, sodalium & proximorum cognoscere inuictam animi constantiam: pudetque apparere degeneres, dum cernitur paris conditionis homo per labores & certamina ad caelestia pramia contendisse. Inuidebat etiam hominibus nequissimus serpens beneficia, ab eorum reliquijs diuinitus profutura. Sed quam verè de illo dicatur, Draco iste, quem formasti ad illud dum ei, hinc Psalmos. licuit animaduerti.

Cum enim truces illi carnifices in sanctorum nece occuparentur, vnus ex sanctis Cap. 12. Briconius euadit caedem. illis, Briconius nomine, scapham naclus, indè se subducit. Eum sanè in id diuinitus reseruatum credimus, nè sanctorum perpressio occulta maneret. Eius enim relatu & modus perpressionis eorum in notitiam fidelium peruénit, & corpora ad nostram consolationem reuelata sunt, atq; ad fines nostros reducta. Fas autem est credere, non eum priuari fraterna gloria, quem non timor à martyrio retraxit, sed Deus ob tantam vtilitatem seruauit. Vbi autem Briconius ad monasterium redijt, iam beato Aigulpho substitutum reperit virum venerandæ vitæ Rigomirum, cui nuncius tam atrocis caedis, itemque fratribus magnum attulit luctum & moerorem. Sed licet carni condolerent, at spiritibus congratulabantur, non ambigentes eos, positis luteis tabernaculis, in domum æternam non manufactam, & in ciuitatem illam, cuius rex & conditor est Deus, ingresses. Simul autem eius rei certiore faciunt Abbatissam Angarisnam, quæ in vicino monasterio præerat sanctimonialibus, à viro sancto, ab ineunte ætate, tam in scripturis diuinis, quam disciplina monastica, benè institutam. Itaque communi consilio & ope naues parant, mittuntque homines, qui sanctorum corpora aduehant ad monasterium. Abeunt illi secundo vento, perueniuntque ad locum, in quo martyrum præclaræ iacebant exuuia, hominum quidem custodia destitutæ, sed diuinitus conseruata. Alacriter igitur & reuerenter eas in naues important, propereque Sanctorum corpora reductur ad monasteriū Lirinense. ad suos redire contendunt. Iam verò ad Lirinense monasterium accedentibus, & sacra corpora eò inferre volentibus occurrit ea, quam diximus, Abbatissa obnixè orans, vt corpus beati viri & magistri sui liceat intrà suum monasterium sepelire. Sed cum incomparabili eius apud se retinendi desiderio flagrarent fratres, extitit inter Abbatissam & illos amicabilis quædam contentio, quam tamen charitas facile diremit. Tandem enim id effectum est, vt Abbatissa contenta esset capite & brachio dextro sancti viri, & reliquum corpus cum aliorum fratrum reliquijs monachi intrà suum monasterium sepulturæ mandarent.

Nec verò sanctæ Abbatissæ deuotio caruit fructu suo. Erat enim in monasterio eius Cap. 13. foror quædam, cuius oculos palpebræ cõpresserant, & omni videnti facultate priuata. Ea plena fide cum alijs ad sacras reliquias tota nocte in precibus & laudibus diuinis perseueras, manè sentit redditam sibi lucem, iucundoque animo videt orbem solis radijs illustratum. Quo miraculo omnium cernentium ita exhil arata sunt pectora, vt iam non dolerent se corpore amisisse patrem, què per miracula adeò sibi præsentem esse cõperirent. Nec modò deuotis sibi & diuina per ipsum beneficia poscentibus pater beatus aderat, sed ipsi etiam persecutori suo opem tulit. Columbus enim, author cædis eius, cum ea nocte, quæ diem martyrij eius sequitur, in lectulo se quietis causa reposuisset, mox ei adstitit vir Dei, cur immeritum se tantis affecisset malis, & innoxiorum sanguinem sudisset, cum obiurgatione inquisiuit: atq; ijs dictis, guttam fusi sanguinis tulit, eaq; in pectore & dorso eius circulum pinxit. Tum miser ille tremebundus corruit ad pedes eius, rogauitque, inuictam & solitam mansuetudinem & pietatem eius, nè ipsum tãto sceleri obnoxium, diuino iudicio seruetur. Eius precibus flexus vir beatus, alterum expunxit circulum, alterum abolere noluit, dicens id fieri non posse, donè apud Clodouicum Regem & Ebroinum maiorem domus, publicumque Francorum iudicium, ei remedium afferretur, quod etiã factum est. Nam iussu Regis quaesitus & comprehensus, in vincula coniectus est, latæque in eum sententia, diris poenis affectus, & tandem interfectus est. Possimus autè haud obscure per sanguinem martyrum fufum intelligere, innocentiam, vim passam, iustam expetere vltionem: Effigiem circuli sanguine expressam, inuitabilem diuini iudicij animaduersionem: Geminum circulum pectoris & dorsi, præsens & futurum supplicium: Alterius circuli abolitionem, æternæ poenæ remissionem, sancti viri precibus ei impetratam: Alterius permansionem, necem temporariã, qua affectus est. Eri enim sancti impetrant persecutoribus suis, nè æternum puniantur: at nolunt tamen prorsus impune abire, quod vel in Deum, vel in proximos sceleratè adu'sère. Peccauit David sanctus Rex, atq; à propheta

- 2 Reg. 12. pheta eo nomine reprehensus, Peccavi, inquit, Domino: moxq; audire meruit: Dominus trāstulit peccatum tuum. & tamen quot ille modis postea propter illud peccatum afflicus & vexatus sit, nōrunt, qui sacras literas nō ignorant. Hoc eō facit, vt nos quoquē, tametsi per sacerdotes simus à peccatis absoluti, haudquaquam pœnas nos euasuros sentiamus, nisi ita vt par est, Deo & hominibus, qui à nobis lesi sint, satisfaciamus. Deus enim ait de seruis suis: Qui tangit vos, tangit pupillam oculi mei. Immò verò etiam honore afficiamus eos, in quibus per fidem & bonorū operum exercitia Christū habitare cognoscimus, vt quandoq; audiamus ex eo: Venite benedicti patris mei: cum quo & spiritu sancto regnum & imperium obtinet sempiternum, Amen.
- Zach. 2.
- Matth. 25.

MARTYRIVM S. SERAPHIÆ VIRGINIS, EX
VETVSTO MS. CODICE, PER F. LAURENTIVM

*Survum, mutato hinc inde stylo descriptum. Consentiant
antiquiss. Martyrologia.*

Septēbris 3.
licē: passa
sit 29. Julij.

Seraphia
Sabinam
conuertit.

Trahitur ad
tribunal Be-
rylli Præs-
dis.

Sabina Præ-
sidem ob-
iurgat.

Constantia
S. Seraphiæ

Anima mū-
da templum
& sedes Dei
est.

1. Cor. 3.

Ibidem.
Traditur
duobus iu-
venibus de-
floranda.

Act. 27.

VM terribilis persecutionis dies Christianis innotuisset, multi etiam per orbem terrarum pro Christo caderentur, sancta virgo Seraphia apud oppidum Vindinense in domo illustrissime Sabine morabatur, cum esset ciuis Antiochena. Effecit autē hortationibus suis, vt Sabina crederet in Dominum Iesum, cresceretque in fide & sancta conuersatione. Misit autem ad eam Beryllus Præses, qui sanctam Dei virginem Seraphiam raperent ad ipsius tribunal. Sed cum ei se comitem adiunxisset S. Sabina, Præses eam reueritus, dimisit vnā cum illa etiam S. Seraphiam. Primò quidē, nē à militibus raperetur Seraphia, impedire conata fuit Sabina, sed paulò post ait ad eam Seraphia: Domina mater, patere me abire cum istis: tu tantum ora Deum, & confide Domino Iesu Christo. Credo enim, licet indigna & peccatrix sim, præstiturum mihi Dominum Iesum, vt efficiar ancilla ipsius. Cum ergò sic domum reuertissent, post triduum Præses trans pontem iubet apparari tribunal supra arcum Albini, vbi solebant iudicia exerceri: præcipitq; officio, vt Seraphia adducatur. Eam igitur rapiunt officiales, & pedibus suis sequitur illam S. Sabina. Sed cum cerneret se illam eripere non posse, exclamans ait ad Præsidentem: Canis rabide Asiaticæ, noli in tuam perniciem sanctam Dei virginem & dominam tuam iniurijs afficere. Propè est enim Christus Deus noster, qui te & Imperatores tuos afficiet pœnis sempiternis propter maleficia tam multa, quæ excogitasti in eos, qui seruiunt Deo vivo. His dictis, abiit lachrymans in domum suam.

Tum verò Præses ait ad Seraphiam: Sacrifica dijs immortalibus, quibus sacrificat domini Imperatores. S. Seraphia dixit: Ego timeo & colo omnipotentem Deum, qui fecit celum & terram, & omnia quæ in eis sunt. Quos tu verò adorare me iubes, ij non sunt dij, sed dæmones, quos mihi adorare nō licet, cum sim Christiana. Præses ait: Accede igitur, & sacrifica Christo tuo. Seraphia respondit: Ego illi quotidie offero sacrificia, adorans illum & deprecans die ac nocte. Præses ait: Vbi est templum Christi tui, & quod nā illi offers sacrificium? Seraphia dixit: Hoc est illud sacrificium, vt me ipsam mundam illi exhibeam studio castitatis, vt per eius misericordiam alios ad eam professionem adducam. Præses ait: Hocne ergò est templum & sacrificium Christi tui? Illa respondit: Nihil est præstabilius, quàm verum nōscere Deum, & piè viuendo illi seruire. Præses dixit: Tu ipsa igitur, vt ais, templum es Dei tui. Seraphia respondit: Si eius freta auxilio mundam me cōseruauero, illius utiq; templum ego sum, cum dicat scriptura: Vos estis templum Dei viui, & spiritus Dei habitat in vobis. Præses ait: Si ergò violata fueris, desines esse templum Dei tui? Seraphia respōdit: Si quis templum Dei violauerit, disperdet illum Deus. At Præses id non intelligens, iussit eam duobus lasciuis Aegyptijs iuuenibus tradi, vt ea tota nocte abuterentur. Accipiunt ergò illam impuri iuuenes, abducuntq; in cubiculum valde obscurum. Illa verò in cubiculo stans, sic orabat Dominū: Te inuoco Domine Iesu Christe, qui es verus custos & cōseruator: te inuoco Domine Iesu Christe, qui es lumen & gaudiū sempiternū, qui sanctos Apostolos tuos in custodia detētos, clausis ianuis visitasti & corroborasti: adesto mihi, ob-

obsecro, & miserere peregrinæ ancillæ tuæ Seraphiæ, & libera me ab impuro desiderio iuuenum istorum. Obscurentur, quæso, oculi eorum, ut non possint attingere ancillam tuam in te confidentem, nec contaminent corpus meum, tua consecratione consignatum. Pudeat eorum impudentia, nec me finas coinquinari: sed potius iubeas me venire ad te. Ad sis autem Sabinæ ancillæ tuæ, confirmes eam tua virtute bone Iesu, nè gaudeat de illa reterrimus hostis diabolus. multa enim sustinuit mea causa propter nomē sanctū tuum. Domine Iesu Christe, exaudi me, qui es benedictus & gloriosus & superlaudabilis cum patre & spiritu sancto in secula seculorū, Amen.

Eccē autem iuuenibus illis, sub primam noctis horam contra propositum sanctæ virginis ad eam accedentibus, subito magnus factus est sonus & terribilis tremotus, ita ut toto oppido sentiretur: caduntque iuuenes illi penè exanimis in terram, membris omnibus dissolutis. Cernens autem virgo castissima diuinum adesse auxilium, extensis manibus Domino gratias agit, noctē illam in precibus exigens. Summo mane adfuit missi à Præsede, qui sciscitentur ex iuuenibus, num suam expleuerint libidinem. At illi ingressi, conspiciunt sanctam virginem orantem, iuuenes verò prostratos humi ceu mortuos, quibus nulla suppetere vires vel exurgendi, vel etiam loquēdi, solis oculis apertis. Fit igitur magnus hominum concursus, & Præsēs, ut audiuit, iubet parari tribunal, & eorū se sisti ancillam Dei, cui ita dixit: Quid est, Seraphia? Satisne factum est desiderio tuo, an adhuc ferues libidine? S. Seraphia respondet: Tu quidem pro perueritate mentis tuæ, quam occupat diabolus, irridens hæc loqueris: ego verò eos, quos tu dicis, iuuenes nec sensi, nec apud me fuisse scio. Præsēs ait: Itane hac illi nocte apud te non fuere? Seraphia respondit: Mecum ille fuit, cuius ego sum, & qui me sibi vendicat. Præsēs dixit: Quisnam est ille? Seraphia respondit: Custos & conservator meus Dominus Iesus Christus. Præsēs ait: Quid adeo per multa vagaris? Dic mihi, quibus maleficis artibus iuuenes enervasti? Seraphia dixit: Nobis Christianis fas non est artes magicas exercere. Quos autem vos per maleficia vestra interficitis, eos noster & omnium Dominus Christus Iesus inuocatus vitæ restituit. Præsēs ait: Si ergo Christus tuus maleficas artes omnes superat, inuoca illum, ut his iuuenibus pristinas reddat vires: ex quibus tum discere poterimus, quid tota nocte egerint apud te. Ego verò certissimè sic sentio, idcirco quibusdā malis artibus te illos demeruisse, nè tuam turpitudinem proderent. Seraphia dixit: Deus, cuius ego ancilla sum, omnipotēs est, nec quicquam ei est impossibile. Præsēs ait: Fac igitur, ut iuuenes ad se redeant, & loquantur. Seraphia dixit: Tu quidem suspicaris magam me esse: sed ego artem magicam ignoro: preces autem offero Deo meo, propter quas nō mihi soli præstat quod peto, sed etiam omnibus toto corde eum inuocantibus. Præsēs ait: Ut ut visum tibi erit, facito: tantum da operam, ut loquantur iuuenes: & ita cernemus integritatem tuam. Seraphia respondit: Iam tibi dixi, artium maleficarum me imperitā esse: orare autem me Deum, ut annuat. Præsēs dixit: Abi igitur ad locum, ubi sunt iuuenes, & precare pro illis Deum tuum. Seraphia respondit: Nè alij vel miraculo fraudentur, vel malè sentiāt, ut tu, nihil attinet eò me accedere. Tu potius iubeto eos huc perferri.

Iussit ergo Præsēs adduci iuuenes ad tribunal, qui sic erāt constituti, ac si nunquam habuissent linguas, neque pedes, neque manus: adeo erant membris omnibus dissoluti. Cunctis verò admirantibus, Præsēs ait: Seraphia, precare nunc Deum tuum pro horum salute. Tum illa in cælū extensis manibus, ita dixit: Domine Deus omnipotēs, qui fecisti cælum & terram, mare & omnia, quæ in eis sunt: qui per sanctos Apostolos tuos mortuos excitasti, leprosos mūdasti, mutis loquelā reformasti, & surdis auditum: exaudi me ancillam tuam in te confidentem, nec dissimules propter hunc infelicem & incredulum: sed sana iuuenes istos sub horum omnium id expectantiū conspectu, ut erubescat amens iste, qui insania percitus, vexat in te credentes. Accelera Domine, ut cognoscant isti, quia tu es Deus solus, qui facis mirabilia, & non est alius præter te. His dictis, accessit & tetigit iuuenes, atque ad illos: In nomine Domini nostri Iesu Christi surgite in pedes vestros. Illi repente exilientes, constiterunt & locuti sunt. Populo id non immeritò admirate, Præsēs dixit: Vidistis non potuisse eam explere artem magicam, nisi eos manibus attrectaret? deinde ad iuuenes ait: Quonam pacto hæc foemina & mentis & membrorū officio vos priuauit? Illi responderunt: Domine Præsēs, nos, ut eramus iussi à celsitudine tua, simulatque ad eam ingressi sumus, iuuenis quidā aduenit, præstati corporis forma, & instar solis totus radians, isque inter puellam hæc & nos se interposuit mediū: nos verò præ nimio eius splendore tremor & caligo &

Lasciuī iuuenes diuinitus puniuntur.

Præsēs virtutes Dei maleficis artibus ascribit.

Preces 9. Seraphiæ.

Sanat iuuenes pessimè mulctatos.

defectio apprehendit, atque ex eo tempore vsque in præsens mentis compotes non fuimus. Noueris igitur, eam aut magam esse, aut Deum eius reuerà magnum esse. Præsès ad Seraphiam ait: Dic mihi Seraphia, quibus artibus isthuc effeceris, & quamprimùm te dimittam. Seraphia respondit: Ego malas artes odi: immò Christiani omnes, Christi expresso nomine, incantationes omnes profligabunt, nec quicquam eis officient. Præsès dixit: Vel nunc cognoscam, si qua sit vis incantamentorum tuorum: si non sacrificaueris, caput tuum auferam. Seraphia respondit: Fac ut lubet, ego demonibus non sacrificio, nec facio voluntatem patris tui satanæ: quia Christiana sum.

Contemnit
minas Præ-
fidis.

Lampades
ei admodum
extinguuntur.

Mal. 69.

Iussit ergò Præsès duas ei ardentis lampades admoueri: sed mox extinctæ sunt, & qui eas applicabant, cecidère supini in terram. Sancta verò Seraphia, sublatis ad cælum oculis: Domine Iesu Christe, inquit, erubescant & conturbentur omnes inimici mei: auertantur retrorsùm, & confundantur valdè velociter. Præsès dixit: Sacrifica dijs, nè moriaris. Seraphia respondit: Ego verò ea causa non sacrificio demonibus vestris, nè moriar. Præsès dixit: Audi malefica & biothanata præceptum Imperatorium, & sacrificans dijs immortalibus, libera te à supplicijs & interitu. Seraphia respondit: Biothanati & malefici vos estis, qui negatis Deum viuum & verum, & demonia adoratis, cum ipsis pariter perituri. Ego autè Deo immortalis meisam offero sacrificium, si tamen me dignatur suscipere, etsi peccatricem, at certè Christianam.

Cæditur fu-
stibus.

Tum Præsès iussit eam fustibus cædi. Quod cum fieret, subito extitit ingens terremoto, & fragmentum quoddam è fuste, quo cædebatur sancta virgo, insiliit in dextrum Præsèdis oculū, & triduo post eius lumine orbatus est. Tum ille furore correptus, hanc in eam tulit sententiam: Seraphiam non solum præcepta Imperialia contemnentem, verumetiam in tantis depræhensam maleficijs, gladio percuti iubemus. Atque ità capite caesa est trans arcum Faustini, iuxta aream Vindiciani, quarto Calendas Augusti. Porrò illustrissima Sabina colligens sanctæ virginis reliquias, pro more venerabiles celebrauit exequias, & ut thesaurum sempiternum vel preciosam margaritam reposuit in monumento suo, quod ipsa sibi magno studio parauerat.

Capite pu-
nitur.

VITA S. REMACLI EPISCOPI TRAI-
CTENSIS, (QUI EPISCOPATVS POSTEA LEODIVM
translatus est) auctore Notgero Leodiensi Episcopo, viro sanè doctissimo:
*cuius tamen difficilem & duriusculum stylum in gratiam lectoris
ferè mutauit F. Laur. Surius: dempta epistola ad Ab-
batem Vuerinfridum, in qua nihil mutatum
est. Claruit Notgerus anno
salutis 850.*

NOTGERI EPISCOPI LEODIENSIS AD VVERIN-
FRIDUM ABBA TEM EPISTOLA NUNCUPATORIA.

Dan. 12.

NOTGERVS, quem, etsi indignum sanctæ Mariæ sanctique Lamberti mancipium, prædicant tamen Episcopum: Vuerinfrido venerabili in Christo patri & consacerdoti, salutis æternæ subsidium. Omnis antiquitas, ut ait Oratorum maximus, quo propius aberat ab ortu & diuina progenie, hoc melius ea fortasse, quæ erant vera, cernebat. Verùm, Angelo Danieli narrante, nouimus, quia pertransibunt plurimi, & multiplex erit scientia: In antiquis utique vigete ratione, veritatis indagatrice, & perspicacia futurorū: in modernis verò fide credulitatis quamprimùm pollente, cum plurima scientia præteritorū. Illis diurnitas vitæ vetustatis obducens callum, cognitionē præstitit omnium rerum: nobis contrà, quos calidus sanguis, quos rerū incertitia versat, vti nam non auolet ob breuem vitam & curam sollicitudinum, antiquorū memorare inuenta virorum. Vixere fortes ante Agamēnona multi: sed omnes illachrymabiles ignotique, vrgētur longa nocte, carent quia vate sacro. Hæc, ut credo, perpendens Abbatum reuerendissime, & quia necesse

necessè est, quanto iuniores, tanto esse perspicaciores: obrulisti libellum de vita tam nostri, quàm vestri specialis patroni, domini scilicet Remacii, conquestus propter incuriam tamen prædecessorum vestrorum breuius, quàm vt res exposularet, pro magnitudine gestorum eius esse eruditam. Simulque visus es, vt nè dicam precari, sed potius exhortari, vt eam non modò exemplari, verùm aliquanto lepidius mandarem poliri: tum quòd gestorum illius aliundè sumptorum suppetat copia: tum quòd temporum, quorum diuersitas nunc maximè scitu opus est, ex chartulario vestro non desit notitia. Sed ad hæc dum te cum tuis omnium artium præfulem esse constaret, illudque Pierium animo occurreret, In syluam nè ligna feras: & In mare quid pisces, quid aquas in flumina mittis? suspensam interea librare silentia mentem cœperant, cum ecce memoriam offendebat, quia vires, quas imperitia denegat, charitas ministrat, & quia incepto tantum opus est, cætera res expedit. Igitur adorsus sum, & vt verbis cuiusdam sapientis vtar, & ex illo, quantum res poscit, aceruo tollam, exhortatione tua, quæ & præsentis honestate propositi, & futuræ ætatis vtilitate coniuncta est, nihil antiquius existimaui, & nè authoritatem diffugere viderer, ei muneri libentius acquieui. Præsumentem enim authoritatis datur, cum credit præstari posse, quod petitur: & parère scire, æqualis est gloria cum imperante.

Fecerant hoc idem iam dudum ætate venerabiles viri Hilduinus Abbas in passione S. Dionysij: Hincmarus Archiepiscopus in vita S. Remigij: & alij quamplurimi in non paucorum compilandis gestis sanctorum: quibus authoribus obtinere possumus optimis, quod in omnibus causis & solet & debet valere plurimum. Nam nunquam ita quisquam benè subducta ratione ad vitam fuit, quin res, ætas, vsus semper aliquid apporet noui. Et nè hic labor, qui te adhortante susceptus est, inferaciter fiat, non eius modò cuius meminimus, sancti scilicet Remacii: verùm cæterorum nostræ Sedis Pontificum tempora & gesta, quæ vndecunquè potuere corradì, ad nostra vsq; tempora collegi, & cuius potissimum anhelabas desiderio, vitam indè exceptam votis tuis porrexi. Longè quidem mea sententia ab oratoris primi excellentia me ratus differre, qui plurima paucis absoluerit, pauca plurimis protelare, vel magna extenuare, maxima è minimis efficere, lata angustè, angusta latè, vulgata decenter, decentia intellegentialiter, noua vrsitate, vrsitata nouè, & id genus plurima valeat delibare. Cui & à poëta præcipitur: Aut famam sequere, aut sibi conuenientia finge. Nec vt scholares posito themate, quibus verbis vti potuit, qui iniuriam passus est: vel ille, qui intulit, aliquid finximus friuolum: immò nec creperum. Quòd etsi eloquentissimum quendam dicentem, Quòd si hæc, inquit, vterque non dixit, tamè in voto habuit, & in actu ostendit, festari contenderem, nullius vtiquè iudicium extimescerem. verùm hæc aliàs. Misi, inquam, charitati tuæ munus, quod minus quidem efficientiæ securitate, maximè autem susceptum est amicitiae præsumptione. Magnas etenim in difficilimi operis cursu vires, amicitiae contemplatio supplet, & placere cupientibus multa sæpè rerum copia suppeditat. Vndè licet verear, nè, dum imperato muneri par esse nequeam, deficientis culpa in adhortantis cedat iniuriam: tamè cum tuam specto beneuolentiam, fit omne proum & facile, & (vt ita dicam) voluntarium, quod in tuæ iucunditatis impenditur præscriptum. Hoc autem munere impenso, sollicitum te reddere cupio: quia si quid operum tuorum quandoquè exposulauero, iniurius mihi fueris, si negabis. Quisquis magna dedit, voluit sibi magna remitti. Sed non arroganter magna, quippè tuis meritis & nostris votis imparia. Quapropter oblatrantis morsus timeo inuidiæ, quia in difficili re facile solet liuor præiudiciū importare. Denique non omnes eadem mirantur, amantque. Ergò non isthic obliquo oculo mea famina quisquam limet, non odio obscuro morsuque venenet. Sed tu pater beatissime, mei laboris tuæque adhortationis assertor, caueas securum me peractū reddat officium, cum tibi pudor amici dignius possit conuenire, si displicet. Vale.

*Quòd nec vota pati, nec fingere somnia possunt,
Gaudens semper habe: gaudent pro nomine molles
Auriculæ: tibi me virtus tua fecit amicam. Iterum vale.*

P R A E.

for. edita

Terent. in Adelph.

Notgerus scripsit res gestas Episcoporum Leodiens.

PRAEFATIO AVTHORIS.

Rom. 9.

Luc. II.

Nemo volū-
tate Dei,
sed pmissu
ei perit, in-
fido id eius
exigēte iu-
dicio.

Iohan. 14.

Nota de san-
ctorum pa-
trocinij.

Mnipotens Dominus, qui diues est in misericordia, cuius natura bonitas, cuius voluntas potentia, cuius opus misericordia est, sustinuit vasa iræ, apta in interitum, in multa patientia: Tandem verò, sicut à reatu primæ præuaricationis nullum liberum reperit, ità liberandis omnibus venit, diuitias bonitatis & lōganimitatis omnibus prærogauit, voluntatis omnipotentiam in ingratos & eius gratiæ respectu indignos, efficacissimè exercuit, quando opus saluatricis misericordiæ, vt reparari posset, clemētissimè antè procurauit. Forti illi armato arma, in quibus confidebat, abstulit: vasa, quæ possidebat, distribuit: vt, sicut prius propter peccata, iræ vasa, ità per eius gratiam fierent vasa misericordiæ. Vt enim non est credendum, ad salutem aliquem pertingere, nisi Deo inuitante: sic nec inuitatum quidem operari salutem suam, nisi Deo auxiliante: nullum voluntate Dei perire, sed permissu, pro arbitrij electione: nè facultatis libertas & ingenuitas semel homini attributa, ad seruilem quandam necessitatem redigatur. Ità ergò initium salutis nostræ Deo miserante habemus. Vt autem salutiferæ inspirationi acquiescamus, nostris est arbitrij. Porro vt adipiscamur id, quod monitioni diuinæ acquiescentes appetimus, diuini est muneris. Vt labamur, nostræ est potestatis & ignauia. Vt non labamur salutis munere adepto, nostræ quidem quodam modo est sollicitudinis, sed omni modo adiutorij caelestis. Atque ei spei fortissimè innitentes, beatos esse re ipsa comperimus: qui cum Christum in carne tanta efficientem non viderint, audita constanter credere non dubitarunt: è quibus etiam multos fecisse opera, quæ ille fecit, & iuxta eius promissionem maiora quoque fecisse, non solum vicini confitentur, sed illi etiam prædicant, qui sunt vltra Sauromatas, & glaciale attingunt mare, & insulas habitant Fortunatas. Libenter igitur tanto bono subditi simus, delectetque tanto seruire Domino: qui non modo fautor & adiutor est eorum, qui proficiunt: sed etiam remedia prouidet lapsis: dum & Angelica nobis præstat suffragia non deesse, & sanctorum confert patrocina, quos pro nostris culpis intercessores implorare non dubitemus. Quos licet passim diuersis largitus sit prouincijs, generatim & communiter honorandos: at tamen singulis quibusque locis speciales quosdam attribuit, etiam specialiter amplectendos & propensius exorandos. E quibus nobis beatum Remaclum adhibuit: cuius vt suffragijs plurimum innitimur, ità eius vitam & gesta pro captu virium narrare aggredimur.

VITAE HISTORIA.

Septēbris 3.
Cap. 1.

Clotari⁹ &
Dagobert⁹
reges propa-
gant Christi-
tianismū.

Aquitaniæ
firus & ma-
gnitudo.

RANCORVM regnum ab ipso suo exordio semper inuictum, tum vel maximè præ cæteris ei vicinis regnis florere visum est, cum iugo Dominicæ fidei colla suppositum, & quod prius adorarat, exussit: quod exusserat, adorauit. Ingens autem accepit incrementum, & sub eo firmum Ecclesia Dei statum, cum Clotarius Rex legitima successione quartus, trium regnorū factus est monarcha, & eum principatus sui annum agebat quadagesimum, quem Heraclius sanctæ Crucis recuperator imperij decimumquartum. Is Clotarius nullum ex vicinis Regibus passus est suæ ditioni arma inferre, sed omnes Hispaniæ, Galliæ & Germaniæ Reges & populos suis habenis studuit coercere. Porro inclytum filium suum Dagobertum Austrasianis præfecit, eique etiam Germaniæ ditiones voluit esse subiectas. Eorum temporibus felicissimis vsque ad Christianismum excreuit, vt penè nulla hodiè aut rara intrà limites regni ipsorum ecclesia inueniatur, quæ non alicuius eius tempestatis sancti patrocinijs illustretur. Atque vt innumeros prætermittamus, Eligius & Audoenus viri sancti, palatij ministerijs fungebantur, beatus Arnulphus & Romaricus regijs consilijs adhibebantur, sanctus Amandus & beatissimus Remaclus, sanctusque Goar Aquitaniam ortu suo illustrabant. Eam Aquitaniam quidam volunt ferè tertiam esse Galliarum partem, & ab obliquis Ligeris aquis, qui maxima ex parte eam alluit, ac penè in orbem circundat, ità nuncupatam. A Circio habet Oceanum, qui Aquitanicus sinus dicitur: ab occasu Hispanias: à septentrione & oriente Lugdunensem prouinciam: ab Euro & meridie Narbonensem.

Riuulis

Riuulis & fluminibus piscosis, solo fecundissimo, pascuis pecorum vberimis, vinetis nectareis, nemoribus copiosis, magna fructuum abundantia celebris, auri, argenti, aliorumque metallorum ferax, veftigalium prouentu opulenta, sed præ alijs prouincijs voluptatum omnium luxuriæ dedita, denique viris fortibus, bellicosis & ferocibus instructa. Habet ea, præter castra & loca munita, vrbes quatuordecim prægrandes, easque populosas & celeberrimas: è quibus duæ sunt metropoles, vna Burdegalenfis, magnis semper viris conspicua: altera Bituricensis, cuius tum Archiepiscopus fuit sanctus Austregisilus, & beatus Sulpitius Archidiaconus, Austregisili in episcopatu successor. In quorum parœcia per id tempus Remaclus in hanc lucem editus est, patre Albutio, Matrime matre: qui ambo pro sæculi dignitate, & opibus & generis nobilitate pollebant. Testatur id magnæ possessiones eius, tam nostræ ecclesiæ, quàm vestro monasterio, siue ab ipso, siue à Maioribus eius, vel etiam à regia sublimitate donatæ: quemadmodum doceri potest ex literis, quæ etiamnum in vtriusque ecclesiæ archiuis asseruantur.

S. Remacli patria & parentes.

Educatur verò est bonæ indolis puer Remaclus sub beato Sulpitio, in cuius honorem constat ab eodem sancto viro postea permultas in nostra diœcesi ecclesias dicitas. Vbi autem adoleuit, & prout ea ferebat ætas, totius integritatis & probitatis fructus protulit, beato Eligio cõmendatus est, viro inter eius ætatis homines meritorum gratia facillè primo. Is verò in Solenniensi monasterio, quod ipse in suo fundo construebat, eum sacris monasticæ disciplinæ institutionibus exactè imbuit. Intantum autem pius adolefcens eius monitis obtemperauit, vt, diuina in eo gratia exuberante, omnibus in eo monasterio Christo militantibus, religiosæ conuersationis de se exempla præberet. Erat in vigilijs assiduus, in precibus pernox, in abstinentia præcipuus, in vniuersa morum integritate præclarus. Cernens id beatus Eligius, cui traditus erat à parentibus, eius profectui animi quadam alacritate congratulans, curam gregis sibi commissi in eum transtulit, suas ei vices demandans, eumque sibi substituens. Compellebatur enim redire ad palatium Regis, & suam ei operam nauare. Postea verò longè lateque sparsa est fama sanctitatis vitæ eius, & ad ipsos etiam aula proceres peruénit. Itaque, diuina id agente prouidentia, non potuit lucerna, diuinæ gratiæ accensa ignibus, sub propriæ considerationis modio latere: sed vt desides in fidei proposito ab ea lumen acciperent, candelabro imposta est. In aula Regis promulgatur, tantum virum Regis præsentia deesse non debere, vt eius prudentia regni negocia disponantur, cuius tam illustria meritorum insignia cernerentur. Euocatur ergo, vt par erat, honorificè, atque in Regis palatium introducitur, magno deinceps, vt rei pòst euentus docuit, omnibus solatio futurus.

Cap. 2.
Instituitur à S. Sulpitio
Cõmendatur S. Eligio

Præficitur monasterio

Matth. 5.
Luc. 11.

Cogitur in regis aula versari.

Per idem fermè tempus beatus Iohannes Tungrensis vel Traiectensis ecclesiam feliciter gubernans, hominem exiit. Porro inclytus Rex Dagobertus, qui patri Clotario in monarchia successit, beatum Amandum, qui ad prædicandum, vt rñm moris erat, factus fuerat Episcopus, ad se accersierat: & quia cum iniuria eum expulerat, ab illo ob quedam facinora reprehensus, nitebatur arctius illum deuincire sibi per Sigeberti filij sui baptismum, atque in Traiectensi eum cathedra collocare. Et ille quidem vir sanctus per triennium vicos & castra perlustrans, verbum vitæ disseminauit: sed nihil se proficere cernens, immò verò etiam ipsos sacerdotes & Leuitas sibi insultare animaduertens, puluerem pedum, quemadmodum Dominus iubet, in illos excussit, atque ad loca alia, vt prius fecerat, sese prædicandi causa cõtulit. Incompertum verò est, quanto tempore plebs Traiectensis tum sine pastore permanferit, donèc Sigebertum pater Regem Auftrasiensis dedit, & in Mediomatricum vrbe sedè habere voluit. Ei verò Traiectenses ex communi sacerdotum electione, magnatum multa frequentia, & omnium ordinũ postulatione, eiusmodi preces offerunt, neminè ipsis, nisi beatum Remaclum, Episcopum præfici debere: qui sit & Deo & hominibus charus, nulli eius ætatis sanctitate secundus, Angelicis spiritibus gratus, cunctis mortalibus suspiciendus & reuerendus. Eius se multa expertos beneficia, crebrò & apud Regem & proceres multum ipsis eius profuisse suffragia cõmemorant. Nec eius obscurâ esse prudentiam, qui non rarò regijs consilijs adhibitus sit. Suppetere ei scientiam scripturaram, vnde possit & vetera & noua proferre. Denique nihil ei earum rerum deesse, quibus Apostolus Episcopum instructũ esse velit. Ijs sermonibus Rex comiter & propenso animi fauore assentiens, eorumque studijs obsecundans, statuit præstare, quod rogabatur. Accersit igitur ad se beatum Remaclum, & ea de re cum eo confert sermonem:

Cap. 3.

S. Amandus sit Episcopus Traiectensis.

Luc. 9.

Matth. 13.
1. Tim. 3.

monem : & certè dici vix queat, quanta orationis suauitate ad ei persuadendum vsus sit, quamque illi modis omnibus vir sanctus oblectatus sit. At Rex sacerdotum & procerum fretus consilio, ab intentione sua non desistit. Tandem vir Dei veritus, nè diuinam resisteret voluntati, inuitus quidem septimus & vicefimus Tungrensis vel Traiectensis ecclesiæ antistes datur : vt verbi diuini semina, quæ hæcenus apud se celauerat, pluribus impertiret.

Traiectensem sedem inuitus obtinet S. Remaclus.

Cap. 4.

Catalogus virtutis eius

Qua verò religione, qua integritate illud munus executus sit, nos explicare nequimus, cum mox in ipso ordinationis eius initio tantam ei verbi gratiam Christus largitus sit, vt omnes promptissimos sese ad obtemperandum exhiberent, nemo esset, qui non ex animo eum diligeret : vnusquisque ad eius se doctrinam conformare pro viribus niteretur. Nulla in eius moribus arrogantia, sed totum illum sibi sancta humilitas vendicabat. Superbi eum reuerbantur, vt superiorem : humiles amplectebantur, vt fratrem. Erga omnes communi erat animi beneuolentia & amore. In terris degens corpore, habitu & moribus caelestem se declarabat. Adspæctus Angelicus, incessu compositus, actione sanctus, integerrimus corpore, solertissimus animo, in opere circumspectus, ingenio excellens, magnus consilio, fide Catholicus, spe patientissimus, charitate diffusus. Cuius apud Deum meriti esset, facta eius testabantur. Mira in eo cernebatur morum suauitas & facilitas, atque inter diuites & pauperes ea nouerat moderatione se gerere, vt pauperes eum suæ sortis, locupletes verò sui ordinis arbitrentur. Non ille personas potentum, sed morum elegantiam pensabat, tanto quenque propensius honorans, quanto eum didicisset sanctius viuere. Quod ore dicebat & adstruebat, nunquam actione vel opere destruxit : sed factis ostendit, quid voce doceri oporteret. Quod ei diuina gratia contulit, id in posteros deriuauit. Vnde illud consecutum est, vt non eius modò gesta nobis hodieque proficiant : sed etiam discipulorum eius, & qui ab eo fideliter educati sunt : quorum actus & opera nobis exemplo sunt, & ad imitandum nos inuitant.

Quod ore docebat, factis ostendit.

Cap. 5.

Multa cenobia condidit.

Theodardus eius successor.

Item S. Lambertus &c.

Multorum ille cenobiorum & fundator & rector fuit, in quibus vsque in hunc diem Christo seruentium agmina crescunt. Discipulorum complurium pater fuit & institutor : quorum vt ille Christo lucratus est animas, sic & ipsi, & eorum successores, multorum animas ad Christum adduxerunt : quorum sanè merita in illum redundant. In ijs fuit beatus Theodardus, ab eo proculdubio disciplinis ecclesiasticis informatus, quippe quem sibi successorem designauit : qui ad extremum martyr abscessit à vita. Itemque sanctus Lambertus, qui itidem sua tempestate martyrem egregium se exhibuit. Beatus quoque Adelinus, in Aquitania natus, & peregrinationis eius, vt fertur, comes : qui ei quadoque in loco secreto digna Deo studia & opera exercenti per visum apparuit, vultu venustus, capillis reuerendus, statura reliqua præstantissimus, futuræque conuersationis & perpetuæ quietis locum, fontemque humanis vsibus opportunum indicauit. Quæ res hodieque omnibus minimè obscura est, quando in eodem loco corpore quietiscit, & spiritu præsens, innumera illic quotidie credentibus beneficia præstare non cessat.

Cap. 6.

S. Trudonis pietas.

Eius votum quæ fuerit gratia Deo.

Angelica visione confirmatur S. Trudo.

Porro autem in sancti Trudonis electione non difficulter potest animaduerti, qua intentione sanctus vir caulis & custodiae Dominici gregis inuigilauerit, quam ei non defuerit prophetia spiritus, quam denique in illo magno Christi amore flagrante, cupiditates omnes extinctæ fuerint. Pastoralis ille sollicitudine parochiam suam pro more visitabat, & quos poterat, è luporum faucibus extrahebat, summoque pastori lucrifacere conabatur. Bonis adminiculo erat, vt fierent meliores : desides atque torpentes, vt ad meliorem se frugem reciperent, hortabatur. Interea sanctus Trudo etiamnum puer, primos iam virtutis fructus proferebat. Cumque is superbi sanguinis multa generositate polleret, maior tamen ei diuini amoris & virtutum ardor atque studium inerat, adeo vt quandoque voto se obligaret, si Christo opitulante sacras didicisset literas, se in fundo suo ecclesiam exedificaturum, illic Domino perpetuo seruiturum, & quos posset, ad Dei cultum & ministerium sibi socios aggregaturum. Atque eo flagrans desiderio, nocturna visione afficitur, & Angelica consolatione hunc in modum confirmatur : Noueris frater, inquit Angelus, ea vota, quæ Christo puer nuncupasti, illi esse grata, precesque illum admisisse tuas : nec dubites, quin quod praueniens tibi adspirauit, etiam adiunando sit prosecuturus, & affectum perducaturus in effectum. Ille, inquam, sapientia sua imbuet cor tuum, & erudiet te præceptis suis, & legem suam inscribet pectori tuo. Porro autem etiam ad Ecclesiasticæ dignitatis munia ethe-

hæris,

hæris, multosque Christo & Ecclesiæ eius filios tuis verbis & exemplis generabis. Atque ut de his certior efficiaris, beatum Remaclum adito, qui non procul hinc abest. Illi Deus reuelauit, quid tibi faciendum sit. Ille diriget eò gressus tuos, quò tu tantoperè adspiras.

Surgit ocyùs beatus Trudo, nihil de Angelica visione hæsitans, eoque, quò iussus fuerat, ire contendit. Sanctus Remaclus tum occupatus erat pascendis & curandis ouibus suis, & cum propius beatus Trudo accederet, ille diuina reuelatione edoctus, Surgite, inquit, properè, & viro Dei, qui nos inuifere venit, obuiam itote: reuerenter illum excipite, & cum honore ad me introduce. En propè est: occurrite illi celeriter. Faciunt illi, ut erant iussi, & sanctum Trudonem ad beatum Remaclum, domum cum suis manentem, adducunt. Cernens illum pius pater, surgit, & præ gaudio flens, in eius oscula ruit: volentem ad ipsius pedes se abijcere, retinet, moxque erigit, & ab intimo pectore gratias agens Deo: Sit tibi, inquit, Iesu bone per spiritum sanctum cum aeterno patre uisitor animarum, gloria, laus & iubilatio, qui uoluisti nos hac die consolari aduentu huius famuli tui, in quo tu habitas. addiditque: Et tu fili mi, sis benedictus à Domino, qui te dignatus est mittere ad nos, & desiderium animi tui occulta inspiratione nobis significare. Scito igitur deinceps te mihi charitatis iure filium fore, meque semper tibi patris spiritalis officia præstiturum. Mihi enim seruo suo reuelauit Dominus, quid pro animæ tuæ salute faciendum tibi sit, & ex me disces, quemadmodum possis compos effici voti tui. Cognoui, Domino me docente, in pueritia te uouisse, si tibi sacrarum cognitio literarum quandoquè obtingeret, ecclesiam in fundo tuo te constructurum, atque illic Domino, dum uixeris, famulaturum. Isthuc autem hoc ordine te noueris, complerurum. Sancto protomartyri Stephano apud urbem Metensem tuas possessiones offeres, & ab eius loci habitatoribus scripta diuina doceberis. Id ubi consecutus fueris, ad me redibis, & ecclesiam quo uoles loco, ut es pollicitus, ædificabis.

Cap. 7.

S. Trudo uenit ad S. Remaclum.

S. Remaclus futurus prædicat ei.

Deinde cum ei benè precatus esset, dedit ei literas suas ad Metensis urbis Episcopum, qui eum, ut diuinitus ipsi reuelatum erat, institueret ac erudiret. Præerat tum Metensi ecclesiæ Clodolphus, beati Arnulphi, ut carne filius, ita uirtutum meritis in Pontificatu successor dignissimus. Is humanissimè beatum Trudonem excipiens, non solum eius ipsius causa, sed etiam propter sancti Remacii egregiam commendationem, causis aduentus eius cognitis, sacris eum literis & diuina lege erudiendum curauit, & quas obtulit sancto Stephano possessiones, suscepit. Multis uerò annis illic moras trahentem benè habuit, diligenterque instructum & sacerdotio initiatum, sancto patri Remaclo remisit. Is percontans ex eo, quid Dominus ipsi præstitisset, & num prospero itinere uirò citroque, usus esset, ubi comperit eum in sacris literis benè eruditum, immensas Deo gratias agit, ita dicens: Laus tibi pater, Domine cæli & terræ, quòd complere dignatus es ea, quæ mihi de tuo famulo reuelâras, eumque ad me, tuis præceptis tuæque legis eruditione instructum & ornatum, incolumem reuocasti. Permiserat autem beato Trudoni, in sua diocesi prædicare uerbum Dei, Missas in quibus uellet ecclesijs celebrare, denique oratorium, ut promiserat, in proprio fundo extruere. Permanit igitur aliquandiu apud eum, uiuens sanctissimè, ac tandem Episcopali perceptra benedictione, natale reuifit solum, & quod iam pridem animo conceperat, re ipsa effecit, oratorium extruens in prædio suo, ubi multos Deo seruituros collegit, atque ad extremum à beato Remaclo eius oratorij consecrationem & petijt, & impetrauit: In quo etiã post multiarios huius uitæ labores tumulatus est, & permulta illic perpetrans miracula, usque in hodiernum diem commoda illic efficit habitacula monachorum.

Cap. 8.

S. Clodolphus Metensis Episcopus.

S. Trudo aliquandiu degit apud S. Remaclum.

Liber hinc paucis considerare, quàm in beato Remaclo, ut diximus, cupiditatum omnium ignis confopitus fuerit, quàm ille omnium nostræ ætatis sacerdotum merita excefferit, omnes nostri temporis Episcopos sui comparatione damnari: quibus si fortè is casus offerretur, qui beatissimo uiro oblatu fuit, secus proculdubio facturi uidentur: non solum non hortaturi homines pios, ut facultates suas non suæ, sed alteri ecclesiæ donent: sed etiam, si qui uirò id facere uelint, eos dehortaturi potius, atque ut sibi eas largiantur, persuasuri, non sine fraude aliorum, quod pace eorum dixerim. Quòd sanè quanto in nobis est culpandum magis, tanto meritum beati Remacii, id planè recusantis, maiori est laude & prædicatione efferendum. Et hæc quidem de sancto Trudone aliquanto fusius commemorare uoluimus, ut etiam prophetiæ donum

Cap. 9.

D

beato

beato Rema clo non defuisse ostenderemus. Cùm enim Trudo ab ipso primùm recederet, Merim petiturus, propter vilio rem habitum eius, domestici beati Remacli illum contem nentes, molestè ferebant; quòd hominem tam malè vestitum, apud se collegisset Episcopus. Id verò ille ex diuina reuelatione cognoscens, seuerissimè eos obiurgauit: sed cùm eos pœniteret id fecisse, in gratiam illos recepit, admonens vt deinceps cautiore s essent. Sed de his aliàs.

Cap. 10. *Optimè si- os instituit S. Remaclus* Quàm verò post hæc sanctè & religiosè beatus Remaclus vixerit, quis satis cõmemorare queat? Quis eius erga commissum ipsi gregem sollicitudinem explicet? Monēbat omnes, vt à blandientis mundi lenocinijs sibi cauerent, à curis mundi huius se subducerent, fraternæ paci & concordæ studerent, viam mandatorum Dei in offenso pede tererent, mundum & eius cupiditates fastidirent, & ceu fœni florem breuì exarescentem promptis animis calcarent, cœlestia mente & actione consecrarentur & appeterent. Cùmq; in his versaretur, maiori cœpit ardere desiderio liberius vacandi Deo, vt posset, quàm suauis sit Dominus, gustare. Oprabat verò aliquam sibi rationem ostendi, qua facilius id obtineret. Per id tēpus Sigebertus Rex loca diuino cultui mancipanda, in quibus non erant locis, cum ingenti animi deuotione condebat: condita vel à se, vel superiorum temporum Regibus, benignissima largitate & opibus sustentabat, atque nē debitus Deo cultus illic negligeret, tam beati Remacli, quàm ceterorum sacerdotum vigilantia curabat.

Cap. 11. *Rogat Regem vt monasteria cõstruat in Arduenna.* In eo loco, quem Cafæcongidunum vocant, ad Sefmarum fluuium, idem Rex procerum consilio in honorem Apostolorum Petri & Pauli arque Iohannis cœnobium condidit, quòd aptus videretur is locus monachorum habitationi & instituto: idque sua liberalitate ditauit, egregios Dei seruos in illud adduxit, quorum beatum Remaclum voluit esse prouisorem, atque etiam magistrum & institutorem, vt ex eo discerent conuenienter sanctorum patrum traditioni viuere. Extrat hodieque locus orationis, eius opera in rupe excisus, in quo etiam nūm malè habentibus præstantur beneficia curationum. Illic enim vir sanctissimus Deo sese hostiam, ieiunijs & vigilijs maceratam, aliquandiu obtulerat, & Christo familiaris coniunctus, diuinæ contemplationi se dederat, atque salutaris doctrinæ pluuijs subditorum pectora irrigarat. Ad eius tandem loci peræssum, incertum quam ob causam, nisi quòd fama sparsit, locum illum multas persensisse molestias à potentioribus, qui circuncircà morabantur: cumque non haberet Rex in propinquo, vnde posset is locus dilatari, beatum virum accessisse Regem, eique dixisse: Celsitudinem tuam, inclyte princeps, admonendam censui, quòd cùm multa passim tua munificentia, Dei & sanctorum eius cultui dicata sint monasteria, sola Arduenna, in arduis sita montibus, nulla adhuc cœnobio obtinet. Iubeat igitur serenitas tua etiam illic nonnulla ædificari: aderit volenti ex Dei benignitate facultas, & nostræ Sedis vicinitas non deerit. Nec verò difficile erit ea augere & instruere rebus necessarijs, cùm loca omnia illi adiacentia, tuæ ditioni subesse dubium non sit. Ad hæc ita Rex respondit: Tuum est, pater beatissime, nobis hac in re consilium dare: nostrum erit, tuo consilio accommodare consensum, & maturè illud exequi. Tu igitur huius rei curam suscipe, & in opus incumbe: nos loca opportuna, quæ tu elegeris, & impensas tibi non negabimus. De-

Cap. 12. *Cunibertus Cotonienf. Episcopus.* *Vide quid olim de monachis etiã Reges senserint.* indè conuocauit Rex fideles viros, sanctum Cunibertum Episcopum, Atetlanum, Theodesidum & Gislochardum Episcopos: optimates quoque suos Grimoaldum maiorem domus, Folcoaldum, Bobonem: itemque domesticos suos Clodulphum, Ansigisilum & Berselanum: ijsque dixit: Ex voluntate Dei, & vestro ceterorumque nobis fidelium consensu, duo statuimus condere monasteria intrâ fines Arduennæ, in quibus degant viri religiosi, monastica vitæ cultores, qui pro nostra & successorum nostrorum incolumitate, & totius regni stabilitate & tranquillitate, atque eorum, qui curis regni distinentur, conseruatione, Deum omnipotentem deprecantur. Eius verò rei procuratorem & hortatorem Remaclum Episcopum, ipsi operi præesse volumus.

Cap. 12. Itaque regia autoritate & necessarijs comitibus munitus sanctus Episcopus, Arduennam syluam, paludibus & montibus impeditam, petiit: Vuarchinam riuulum accedit: inuenit illic certa indicia, loca illa quondam idololatriæ fuisse mancipata. erant illic lapides, Dianæ & id genus portentosis nominibus inscripti, vel effigies eorum habentes: fontes etiam, hominum quidem visibus apti, sed gentilismi erroribus polluti, atque ob id etiam nūm dæmonum infestationi obnoxij. Igitur adhibita ad-

uratione

iuratione per Christi nomen, & S. Crucis signo expresso, locum illum à demonum incurfatione vindicauit & expiauit, moxque aqua ab ipso suo meatu guttatim dilapsa euauit. Videns autem vir sanctus locum illum tum piscosis aquis, tum pascuis vberimis commodam præbere habitationem, prolixè super fontem precatus, cum benedixit, lapidi signum Crucis insculpsit, plumbum in foramina infundens. Et ecce subito erumpunt aquæ largissimæ, quæ vsque in præsens dictis nostris fidem faciunt cernentibus. Et quia locum illum à malorum spirituum infestatione mundauerat, Malmundarium, quasi à malo mundatum, placuit cum appellare. Extruxit autem illic oratorium, itemque habitacula in vsus seruatorum Dei, auxitque ea, quæ ad Dei cultum spectarent.

Sed cum is locus in Agrippinensi parochia situs esset, cœnobium suscepit construendum, quod suæ diœcesis limitibus cōtineretur. Procedens igitur indè quasi ad duo milliaria versùs Occidētem, Callam riuulum, qui parochijs conterminus est, transijt, & ad Amblauam fluuium in cuiusdam montis cōfinio substitit: atque ibi aliquandiu commoratus, multa de se sanctæ cōuersationis exempla dedit, quemadmodum possunt, qui volunt, nôsse ab incolis id referentibus. Etsi autem locus ille multos haberet fontes, tamen quòd angustus esset, nec officinis necessarijs sufficeret, ad Orientem respexit gressus, parumperque procedens, videt locum spatiosorem, futuroque operi accommodatorem. Ibi ergò labori cœpit instare attentius, aderatque illi, vt in talibus solet, diuina virtus, qua factum est, vt volūtatē effectus sequeretur. Porrò quòd feræ eò vndique ceu ad stabulum vel potius, vel pastus causa confluerent, antiquitùs ille locus Stabulaus dictus fuit. Quod nomen vir sanctus minimè censuit immutandum, sed & dici & esse voluit stabulum fidelium animarum, eò tanquam ad æternam vitam pascua deinceps properatarum. Porrò fratribus, quos illic vir Dei ad præsens congregauerat, non paruū sapè terrorem attulit strepitus ferarum, eò cateruatim accurrentium: ita vt cum horrore quodam ad beatum Remaculum illi operi insistentem confugerent, quidque sibi aduersum eas diaboli machinas præsidij capiendum esset, inquirerent. Quos ille benignè consolans & confirmans: Credite, inquit, in Domino filioi fideliter: eius mandata sectamini inuiolabiliter: mentem à cogitationibus, quæ sunt sine intellectu, seruare liberam: animas vestras castificantes, Domino puram impendite seruitutem: sine intermissione orate: vespere, manè & meridie psallite: lectioni sepius vacate: frontes vestras Crucis communitæ signo, eius virtutē vestris imprimite animis: & confestim insidiæ & machinamenta tetri hostis in nihilum redigentur, & ferarum, per quas putat se ad vos oppugnandos inuenisse aditum, horror omnis faceffer. His enim modis etiam ante nos infestabat Aegypti, Thebaidis & Nitriæ cremos incolentes, quorum vtiā nos vel qualecunque possimus inueniri sectatores. Habet ille mille nocendi artes, nec defunt ei innumeræ fallendi viæ. Sed nos non ignoramus dolos & fraudes eius, qui etiam per muscas quandoque nos impugnat. Nos verò Christi serui, quo illius incurfatione crebrius premimur, eo magis assurgimus, fortiter illi resistentes. Expertus satanas, peritimescit initia rectè viuere instituentium, vigilias, orationes, ieiunia, mansuetudinem, patientiam, voluntariā paupertatem, vanæ gloriæ cōtemptum, humilitatem, misericordiam, & præcipuè purum erga Christum amorem. Quamobrè vt leo in spelunca insidiatur ab occulto, vos vt à proposito deterreat. His & eius generis alijs verbis eorum animos ad Dei cultum promptiores effecit, & aduersum tentationes omnes confirmauit.

Postea institutis operum præfectis, quid agerent, exposuit, atque ita Tungros vel Traiectum se recipiens, ad pastoralis officij curas animum intendit. Non multo post Rex ea didicit constructa monasteria, & immensas omnipotenti Deo gratias egit: & quia ecclesiæ recens ædificatæ, Episcopali benedictione indigebant, beatum Remaculum accersiens, tam eam, quæ erat Colonienfis parocchia, annuente venerabili Cuniberto Episcopo, quam illam, quæ nostræ diœcesis est, ab eo voluit solenniter consecrari: vt cuius dispositione & ingenti studio conditæ erant, eius etiam opera pontificali benedictione afficerentur. Nec verò ad has res vir sanctus vllas moras attulit: qui sanè & Regi, & proceribus adeò charus erat, tantæque apud eos existimationis, vt nihil, quod magni esset momenti, absque eius consilio fieret. Atque ea causa, Missarum peractis solennijs, vtrunque monasterium Grimoaldus maior domus, illius tradidit solertiæ & industriæ gubernandum: simul indicans ei, si qua essent monachis necessaria, ea Regem suppeditaturum, vbi per ipsum de ijs certior esset factus. Ita

Quartit Regis iussu in Arduenna, loca monasterijs construendis congrua.

Malmundarium curfite appellatū, eiusque origo.

Cap. 13.

Stabulense monasterium conditur, & eius nomina his etymologia.

Attēde quomodo patres nostri fontem crucis signarint quem vsurpauerunt heretici insident.

Diabolus quæ res timet.

Psal. 9.

Cap. 14.

Vtrunque monasterium iussu regio à sancto Remaculo consecratur.

nimirum sanctus sacerdos remotioris vite sectanda & captanda solitudinis, ut semper optaret, Deo annuente, occasionem adeptus est: & licet summa cum difficultate, impetrauit tamen tandem a Rege, ut alius ipsi successor daretur, ipse vero diu expectitam posset eremum adire, ubi remotus a curis secularibus, liberius rebus diuinis & caelestibus inhiaret. Proposuit Regi & optimatibus S. Theodardum, cuius erat vita probata, orauitque ut is suas expleret vices, & sibi subrogaretur antistes. Tum vero, dici vix queat, quantus ob eius recessum luctus extiterit, quam moestos & afflictos reliquerit, quibus vita semina praebuerat: cum viderent illi se tali patre, tantoque doctore orbari. Omnis aetas, vterque sexus dolorem animi testabatur lachrymis, & eum abeuntem deducetes, magnis vocibus dicebant: Heu miseros nos, quidnam acturi sumus, qui tanto pastore destituimur? Vnde nobis suppetet consolatio illo amisso, qui miseriarum nostrarum fuit praecipuum leuamentum? Quis porro nobis medebitur, quando ille nos deserit, qui doloribus nostris praecipue nouit facere medicinam? Quae nobis salutis spes reliqua est, tanti patris praesentia carituris?

S. Remac.
monasticam
sectaturus
vita, Theo-
dardum sibi
perit substitui.

Cap. 13.

Eorum vero lachrymis & querimonijs permotus vir Dei, his ferè verbis eos consolabatur: Nolite, quaeso, filioli animi mei propositum vestris lamentis retardare. Habetis Deum pastorem & patrem intra vos, qui benignissime consolabitur vos in rebus duris & aduersis. Nè quid autem etiam extrinsecus desideretis, prouidimus vobis filium nostrum Theodardum, in omnibus probatum, qui diligentissime salutem vestram inuigilabit, & tritici mensuram vobis summa fide dispensabit. Cuius prudentiam cum vobis non dubitem sufficere, cupio optatae me dare solitudini, & in praesentia illius maiestatis omnia contemplantis habitare mecum. Ad haec responderunt, qui inter eos erant prudentiores: Vide etiam atque etiam, pater beatissime, quid agas: attende, qua nos ignominia afficias. Gregem, quem semel pascendum susceperas, ut habent sanctorum Patrum statuta, nisi infirmitate cogente, & nisi sponte tua id facias, relinquere tibi non licet. Nam dum Episcopus viuuit, quem ab officio suo valetudinis imbecillitas, non crimen, reuocat, alium illi subrogari, nisi ipse prius recuset, & petitionem scripto probet, nulla ratio permittit. Etiam mente capto, si aegritudo suam habeat per interualla remissionem, non debet alius substitui, nisi ipse annuat. Quod si nunquam fit mentis compos, persona fidelis ac probatae vitae eligenda est, quae, dum ille vixerit, vices eius impleat, & defuncto tandem succedat. Hanc patrum viam si quis tenere nolit, is & uxorem dimissam moechari facit, & ei, qui sic dimissam duxerit, adulterij notam inuret. Hac igitur ratione vide pater sanctissime, quantum grauetur iudicium tuum, quidve nostra fama accipiat detrimenti. Crimen tibi nullum intenditur, ob quod, si conuictus sis, deponaris. Morbus te non premit, cuius causa tantquam repudium exhibens, a tuo ministerio suspendaris. Itaque petitionem tuam, qua cupis tibi functionem hanc abrogari, licet scripto confirmes, rejicimus: alium, qui tuas gerat vices, prorsus non admittimus: tantum abest, ut alium tibi viuenti succedere patiamur. Pater tu nobis datus est legitima successione: nos non adulterini, sed legitimi filij & dici & esse percipimus.

Episcopo
viuentium
licet alium
subrogare.

Nolite sub-
diti suum di-
mittere Epi-
scopum,

Cap. 16.

Aduertisti iam, ubi praegrauetur iudicium tuum: accipe, quaesumus, vnde existimationi nostrae ignominiae nota inuratur. Ut nos recte atque ordine deseras, nulla tibi causa suppetunt: Primam, quod minimè sumus adulterini, ut iure nos relinquant. In Catholicae matris gremio a te sumus excepti: nunquam credulas aures peruerso dogmati adhibuimus. Et si fortassis etiam ea in parte peccassemus, tu nobis mederi debueras. Deinde ut aliud te conseras, nulla te nostra persecutio compellit. Quod si verò Dominus permittit fugere, dum sanuit persecutor, certe infirmorum, nec satis perfectorum est ea consolatio. Multi sancti patienter tolerarunt malorum improbitatem, & sua patientia illos curarunt. Postremò tum fugiendi, non aequo animo ferendi sunt mali, cum nulli adsunt boni, quibus prodesse queas. Sed heu miseros nos, qui dum tua hominis perfectissimi praesentia destituimur, in eam infamiae suspicionem vocamur, te non modò studiorum nostrorum pertasum esse, sed etiam prauis actionibus nostris expelli, tuo tanti viri recessu haud obscure significante, nullum apud nos bonum superesse. Nihil iam reliquum est, nisi ut calumnietur obtretractores, augurentur maledici, successores tuos non modò eiciendos, sed etiam morte afficiendos, quando & tu te a nobis subducis, & beatus Amandus, decessor tuus, puluerem pedum in nos excutiens, a nobis recessit. Verum Deus omnipotens, facilis ad ignoscendum, cum obiurgauit Prophetam ob egeram subito arescentem male contentum, satis declarauit se longè acrius laturum, si per-

Math. 10.

Mali subdi-
ti quando
deserendi.

Ionæ 4.

si pereat creatura ipsius, sequē malle pœnitentiam peccatorum, quàm mortem.

His verbis commotus vir Dei, tacitus apud se cogitans aliquandiu, tandem in hæc verba prorupit: Nolite fratres mei, id genus verbis me perstringere. Equidem non moleste fero deplorare vos apud me dispendia vestra: sed ferre non possum, quòd tanquàm iniuria affecti, mecum expostulare vultis. Non ego vos adulterinos haberi volo, & quòd ea causa discessem à vobis: nec tam malè sentio de vobis, vt existimem me nullum apud vos fructum posse proferre, atque idcirco aliò me transferam, vbi fructus maior spes affulgeat. Sed neque mihi id tribuo, perfectum me esse: tantum abest, vt perfectissimus videri velim. Nec meo iudicio perfectorum est, à cœptis non discedere, & se extendere in anteriora: actiuosa vitæ cum Martha insistere, ad contemplatiuam verò cum Maria feruenter nō aspirare: & si se offerat occasio, actiuos vitæ potius renunciare, quàm contemplationi non cupidissimè incumbere. Domino me adiuuante, vos mihi commissos, vt potui, gubernavi: vt labor meus in vobis fructuosus esset, magna instantia rogavi. Nec me tædio afficiunt studia vestra, nec offendit prauitas, quæ nulla est, actionum vestrarum. Hoc vnum superest, vt talentum, quod in vobis gaudeo cumularum, aliò conferam magis magisque cumulandum, vt vestra abundantia illorum inopiam suppleat. Fecerunt hoc ante nos etiam sancti homines, quorū vtinàm nos vel extrema merita æquare possimus: è quibus plerique maioris utilitatis causa ad alias ecclesias se transferri passi sunt: nonnulli spe vberioris meriti vtrò commigrarunt. Postea verò, si se sentirent vel parum proficere, vel suam operam non admodum necessariam, sese subduxere, & ad maiores labores suscipiendos obulere: quippe qui vt fortissimi pugiles Christi, intrā quietis claustra teneri nollent, sed in apertum certaminis campum vtrò prosilirent: non desertores pugne spiritalis effecti, nec instar mercenariorum ad luporum conspectum fugientes, sed fortiter congressuri, eò spontè sese ingerentes, vbi aut rarior esset aduersus hostes certantium numerus, aut ipsi hostes acritus & propius imminerent. Nec tamē ego, filioli, horum mihi virtutem arrogo: non me illorum meritis parem temerè asseuero. Quòd si verò successoris nomen ferre non potestis, sit sanè cooperador meus. Neque me puteris vobis absentem fore, qui tametsi ad alios instituendos proficiscor, non tamen extra hanc dioccesim excessurus sum. Non longè à vobis abero: si quis casus euenerit, licebit consilij causa ad me accedere: vbi & pro peccatis vestris intercessorem, & omnium, quæ vobis necessaria sint, quæque vos angant, tanto sollicitius memorem habebitis, quanto ero à curis popularibus remotior, & propterea ad diuina contemplanda expeditior & studiosior. Olīm Moyses in monte stabat, & Israël cum Amalechitis pugnante, non armis, sed precibus certabat, efficiebatque, vt tanto esset in conspectu Israëliticus populus superior, quanto ipse Deo in oratione propinquior, & à strepitu præliantium remotior. Et mihi, charissimi, deliberatum est illic diuinæ cōtemplationi attentius inharere, vbi me seculares tumultus minimè interturbēt. Ad hanc rem me incitat beatus Iohannes Baptista, qui etiam in tenera ætate māluit inter feras degere, & earum cibo vesci, quàm apud suos manere ciues, nè vel ociofo sermone se contaminaret. Habeo etiam ad hanc vitam egregium duces Moysen, cui optatius fuit in vasta eremo diuinis frui colloquijs, quàm Aegyptiorū opibus & delicijs enervari. Elias quoque & Eliseus, cæteri que Prophetæ, studio contemplationis insignes, etiam Reges domuerunt. Abraham, omnium pater credentium fide effectus, huc me inuitat, cuius iam antea fecutus exemplum, contempto natali solo, res facultatesque omnes abiici. Denique ipsius Domini Saluatoris exemplo prouocor, qui cum tenero hoste conflicturus, solitarius ad eremum abscessit. Cuius misericordia & benignitate vtinàm fiat, vt & ego illic improbi hostis fraudes proterere, de illic instituendis lucra cumulare, & vestræ salutis meis precibus aliqd utilitatis adferre queā. Itā beatus Remaclo dolores suorū leniuit, & querimonias sedauit, ac deinde suo prexit itinere.

Postquam autem ea res innotuit, tum propè, tum procū degentibus religiosi viris, quorum Deus animos permouit, cœperunt vndique ad eum ceu apes ad aluearia confluere, nonnulli se omnipotentis Dei seruituti addicere, & leui Saluatoris iugo colla supponere: quidam liberos suos liberalibus, immò verò monasticis imbuedos disciplinis, atque illic Christo perpetim seruituros offerre: multi de suis facultatibus & redditibus, sanctis necessaria ministrare. Inter quos etiam dominus & pater Papolenus ad eum inuisendi quidem causa venit, sed eius inherere magisterio, quàm domum redire, māluit. Susceptus est à beato Remaclo officiosissimè, & vixit apud eum

Ezech. 18.

Cap. 17.

Vitæ actiuos potius renunciandum est, quàm deferere contemplatiuam.

Exod. 17.

Insignes eremite, S. Iohannes Baptista, Moyses, Elias, Eliseus, Abraham.

Matth. 4.

Cap. 18.

Multi sunt monachi sub S. Remaclo.

sine offensione: quique instruendus eò venerat, complures suis exemplis ad virtutis studium incitavit. Cernens id beatus Remaclus, secumque cogitans ea causa missum eum fortassis à Domino, rogavit eum, ne ab ipso discederet: tum praterè ob fratres in disciplina continendos, Malmundariensi cœnobio, cuius monachi S. Benedicti instituto vivebant, salva in omnibus autoritate sua, eum præfecit. Atque inde Stabulaus reuersus, ad maiora virtutum opera se accinxit, suisque exemplis permultos ad sui imitationem pertraxit.

Cap. 19. Quis apud illum tristitiam non mutauit in gaudium? Quis iram animi tranquillitate & pace non depulit? Quis orbitatis luctum, ad eius conspectum non cohibuit? Quis non paupertate pressus, eius sermonibus ita subleuatus est, vt & diuitum opes deipiceret, & sua inopia lætaretur? Quis laborum onere prægrauatus, eius non est adhortatione erectus? Quis adolecens sæuientis libidinis igne succensus, non confessum ad eius admonitionem saluberrimam, pudicitiae cultor extitit? Curabat vexatos à dæmonio: illicitis cogitationibus astantes, ab opere malo retrahebat, docens eas ad petram Christum allidere. Nouerat quo quisque laboraret morbo, & ex vitæ meritis singulos existimans, pro ratione morborum, adhibebat reprehensiones. Intereà crescebat illic diuini amoris studium & ardor, monasticaque disciplina rigor inflexibilis. Quam verò in cæteris eius monasterij officinis omnis fuerit peccati interdita facultas, testis est vel solus dormitorij locus. Testis est & sanctus Lambertus, qui è sua pulsus sede, eò potissimum confugit, quòd non esset nescius, illic vel maxime sanctæ religionis vigere cultum. Testis quoque est Crux lapidea, ad quam ob strepitum labentis calcei, quo fratrum quies fuit interrupta, ire iussus nocte media, vsque in crepusculum sub illa stetit, psalmodiæque & precibus vacans, atque frigus contemnens, & niues calcans, sanctitatis suæ certa indicia dedit. Sed de his aliàs.

Cap. 20. Porro autem crescente religione, creuere etiã ecclesiæ illius prouentus. Vbi enim Rex Sigebertus eum audiuit fratrum feruorem erga Christi cultum, beatum Remaclum euocans, præter ea, quæ prius dederat, & vir illustrissimus Grimoaldus obtinuerat, vnde etiam hæcenus fratres vixerant, ex consensu fidelium suorum, tam Episcoporum, quam procerum supra dictorum, in honorè Dei & cultum sanctorum Petri & Pauli Apostolorum & beati Martini, quibus ea loca dicata erant, permisit beato Remaclo, vt in vsu feruorum Dei, quò deinceps quietius viuerent, & absque vicinorum impressione soli Deo liberius vacaret, per vtriusque monasterij circuitum duodecim leuca designarentur, intra quarum limites quicquid haberetur, ab solis vtriusque cœnobij colonis excoleretur. Dicitur autem leuca apud Gallos, spatium mille quingentorum passuum, id est, duodecim stadiorum. Eam donationem testamento confirmatam, & annuli regij impressione consignatam, sanctus vir libenter accepit, & reuerenter conseruauit. Deinde anno decimoquarto regni sui idem Rex testamento legauit beato Remaclo quædam in Aquitania, puta telonium in portu Vetraria ad fluium Taunacum & Irtam: itemque porrum Sellis, & Vogatium ad flumen Ligerim, cum omnibus ad eum attinentibus. Quod quidem testatur scriptum, eius manu subscriptum: Sancta, inquit, ac venerabilia monasteria, Stabulaus siue Malmundarij cognominata, vbi vir venerabilis Remaclus Episcopus & Abba, Christo auspice, præesse videtur, quæ vir illustris Grimoaldus maior domus in honore sancti Petri, ac sancti Pauli, vel sancti Martini, seu cæterorum sanctorum suo opere in vasta eremi Ardennensis construxit, quemadmodum nos loca ipsa ad ipsa monasteria adificanda pro nostra præceptione ex foreste nostra concessimus: quæ licet gratia Christi sint ditata, mundanam tamen substantiam cernuntur parumpèr habere. Ideo diuina inspiratione communiti, decreuimus aliquantulum de fisco nostro ad ipsa monasteria respicere & cõsolari: & cætera, quæ in eodẽ scripto (author vocat præceptum) sequuntur. Denique ex fisco, quæ monasterijs illis adiacent, decimas illi dedit, quas etiamnum ea monasteria obtinent.

Cap. 21. Post hæc Rex ille, cum Austrasiæ regnũ præclare rexisset, diem clausit extremum. Porro Grimoaldus maior domus, siue præfectus palatij, vel, vt alij volũt, magister equitum, sub pretextu munerum accipiendorum, à Clodoueo fratre Sigeberti Parisios euocatus, illic retentus est, quòd filium domini sui Sigeberti, quẽ in suam fidem susceperat, vt eum patri in regno substitueret, Clericum effecisset siue totondisset, suum filium Regem volens cõstituere. Clodoueo quoque defuncto, Clotarius filius eius in Occidente, frater Clotarij Childericus in Austrasia regnauerunt. Huc ergò beatus Remaclus adiit, & quod patruus ipsi donasset, vt confirmaret, petijt. Rex libens annuit, & vt vir Dei petierat,

Papolenus præficitur cœnobio Malmundariensi.

Cap. 19.

Multos curat spiritua-liter laborantes.

S. Lambertus confugit ad Stabulense monasterium De hoc exemplo legem vitam eius.

Cap. 20.

Sigeberti Regis liberalitas.

Leuca Gallicis quid sit.

In hoc scripto pro nihil de stylo muratum est.

Cap. 21.

Confirmat testamentum sui patris Childericus & Rex.

petierat, eius successorē Theodardum & Odonem domesticū, iussit eiusdem mēsurā solum remeteri: cuius partē dimidiam sibi Rex seruaui, reliquam vsibus seruorū Dei testamento addixit & confirmauit. Quod quidē virum Dei prudenter admodū fecisse constat, vt si fortassis successores eius aliquandō minūs possent, minori negotio, quod minus esset, sine inuidia & infestatione vicinorū, liberius sibi vendicarent. Obijt verò etiā Clotaricus Rex, & ad Childericū monarchia deuoluta est. At ille postea propter morum insolentiā interfectus, fratrem Theodoricū habuit in occiduis regni partibus successorē, cui magister equitum fuit Ebroinus. Horum tyrannidē auersati Austrasiani, Pipino principi studebant & parebant. Is vbi didicit, in suprā dictis monasterijs cultum religionis augeri, duas ex fisco suis villas in vsus mēsa seruorum Dei, vnam in Hasbanio, alteram in Arduēna, pro Dei & S. Remacii amore, attribuit. Sub horum tempore ferunt eum Romā profectum, sancti Petri aliorumq; sanctorū suffragia imploraturum, atq; illic tandiū in preces & ieiunia incubuisse, doncē diuina & Angelica consolatione fretus, quandā reliquiarum eiusdē beatissimi Apostoli partē meruit obtinere: quæ quidē apud nos auro gemmisq; ornatę, præcipuo cū honore asseruantur. Quod licet quibusdam fortasse incredibile videatur, nos, qui incomparabilē illum veneramus thesaurum, multa in earum præsentia diuinitūs vidimus beneficia præstari: quæ poterit, qui volet, in libro virtutum siue miraculorum eius, lectitare.

Iam verò senior beatus Remacius, sed moribus tamen, quàm annis maturior, diem vocationis suæ sentiens imminere, tempusq; aduentare, quo compensaret honor in calis, quod labor triuisset in terris, subditos suos ad se accersit, & tū ipsius obitu, tum sua desolatione moerētēs, ita consolatus est: Ecce patres sanctissimi, ecce fratres charissimi, quos habeo affixos intimis visceribus meis, pars dimidia anime mee: ego viam vniuersę carnis ingrediō, nec ad vos deinceps rediturus sum. Vestra itaque, quos desero, solitudo me habet sollicitū, non mea abitio, qui Deo me consolante confirmor. Non me terret conditio communis mortalium omnium, quandō etiam tota sapientis vita, quædam debet esse mortis commentatio. Non potest fœda mors accidere viro forti, non immatura sapienti, non misera eam prouidenti. Vestra me teneritudo, quos adhuc expediret solidioribus informari disciplinis, non parum mouet: vobis prorsus timeo, nē, si lupi rapaces incurrāt, nemo sit, qui eos repellat. Equidē hæc monasteria Deo & sanctis eius dicauī, vestrisq; vsibus accommodaui, vestra in hoc vsus opera forti & fideli. Quid autē in posterum euenturū sit, incōpertum est mihi. Videris sanē, quo loco res nostrę sint, & quæ sit hic mūdus in maligno positus. Si quid igitur potest apud vos oratio mea, curate, obsecro, nē ab ea integritate, quam in vobis efficere volui, vllō vnq; errore abducamini: sed sitis semper in Christo coniuncti & vnanimis, quæadmodū & patrū traditione, & scripturarum sanctorū lectione, & mea sollicita adhortatione accepistis. Ex vestris manibus nunq̄ deponatur sacra lectio, sed in ea sit vobis iugis meditatio. Vt enim ager, quantum fertilis, sine cultura non potest esse fructuosus: ita nec sine doctrina animus. Nōstis illud, docto & erudito homini viuere, esse cogitare. Orationi frequēter incubite: pro culpis humana fragilitate admittis, Deū deprecamini: nec solum precemini, nē alias deinceps admittatis, sed etiam accuratē, nē id fiat, inuigiletis. Si quis enim fœdioris & ignaui se dedat, frustra ille Deū implorauerit. Vobis virtus sit, vitium fugere: & sapiētia prima, stultitia caruisse. Pudor, iustitięq; foror incorrupta fides, nudaq; veritas, vestris in cordibus sibi domiciliū vēdicēt, vt qui facta vestra conspiciunt, ad imitationē prouocentur. Verā peccatorum cōfessionem faciatis Deo & prælatis vestris: tērationum impressiones in ipso primo aditu detegatis. Stultorū enim præposterus pudor, dum celat vlcera, illis maiores subministrat vires. Obedientiā maioribus exhibete, eorū institutionibus animos accommodate. Tū enim quisq; rectē viuat, si curat id esse, quod audit. Ab omnibus, quæ ira suggerit, vobis tēperate. solus enim est triumphus innocētis, nō peccare cū possis. In optimis quoq; temperantiā quandā adhibete. Est enim modus in rebus, sunt certi deniq; fines, quos vltra citraq; nequit cōsistere rectū: & metiri se quisq; suo pede, suoq; modulo debet. Nemo alteri iniurius sit: accipere enim, quæ facere, præstat, iniuriā. Patientiam, quæ miseriarū portus est, amplectimini. nemo enim adeo barbarus est, vt nō possit mitercere, modo culture patientē cōmodet aurē. A nullo labore, qui sit à præfectis vestris vobis impositus, absterreamini: quia oēs etiam duri labores, cōtentione fiunt tolerabiles, & vius siue cōsuetudo laborū, etiā dolores facit magis patibiles. Segnitie prorsus fugite. nō enim ignauias mētes facillē comitatur virtus. Superbiā vel maximē respuite,

Pipin⁹ duas villas largitur monasterijs S. Remacii.

Cap. 22.

Vita sapientis, commentatio mortis.

Sacra lectio, vilitas.

Pudor, iustitias, veritas, peccatorū confessio.

Obedientiā.

Tēperantia siue Modus.

Patientia.

Labores à præpositis impositi tolerandi sunt.

- spuite, vt vera possitis libertate potiri. Nō enim ille liber cēsendus est, cuius animum superbia occupat. Castitatē scētamini. omnis nanq; ponderatio, vt ait scriptura diuina, non est digna continentis animæ. Prospero successus, qui etiam sapientum animos fatigant, non vos delectent. nam qui plus nimio delectatur rebus secundis, in diuersas mutatis quatietur. Ante omnia pacem & concordiam seruandam admoneo, vt sicut in duobus estis monasterijs congregati, ita gemina in vobis ferueat dilectio, Dei & proximi: cumq; sit vnus vobis pastor præfectus, nullo vnquam scandalo aut schismate vos diuidi patiamini. Non vos ossa consumens vastet inuidia. nanque inuidius alterius rebus macrescit opimis, & inuidia Siculi non inuenere tyranni maius tormentum. Si minores fortasē adsint facultates, nolite conqueri. Pauper enim non est, cui rerum suppetit vsus: & ipsa nos natura quotidie admonet, quā paucis, quā vilibus, quā paruis egeat. Non opibus mentes hominum curaque leuantur.
- Cap. 23. Hæc sunt, charissimi, quorū vos admonitos volui, tanquam vltimum vale vobis dicens, iam iamq; è vita abiturus. Vos curate, vt tanto arctius vestris inhareant peccatoribus, quanto maiorem ex meo recessu molestiam capitis. Quæ si apud vos fructum aliquem effecerint, maximo me gaudio afficietis. Simul autem cogitetis, vos quoq; morituros, & ita tempus poenitentiæ agendæ collatum, nē, quæso, inaniter labi patiamini.
- Temporis preciositas. Gal. 6. Veniet, veniet ille dies, cum frustra desiderabitis vel vnus horæ vsurā. Dum ergo tempus est, operamini bonū ad omnes. Labuntur enim anni fugaces, dieq; truditur dies. Iam mortalia non speranda monet annus, & album quæ rapit hora diem. Mors vltima linea rerum est. Perpetuus nulli datur vsus, & hæres heredem alterius velut vnda superuenit vnda. Puluis & umbra sumus: omnes vna manet mors, & calcanda semel via leti. In bonis autem operibus & recte factis si hinc decesserimus, beati erimus, vnā cum corporibus etiam omni cupiditate & æmulatione absoluti.
- Gen. 3. His suauissimis, ijsq; extremis sermonibus mœrorē illorum leniuit. Deinde modica correptus febre, cum se sacrosancti corporis & sanguinis Domini viatico confirmasset, inter charissimorum filiorum manus animā reddidit creatori, post diurnā Christo exhibitam seruitutem. Verus Israëlita, egressus ex Aegypto, spoliato vicino, aucta talenta reportauit. Corpus eius honorificè curatum, cum multa psalorum & hymnorum melodia in beati Martini oratorio, quod ipse extruxerat, humatū est: vbi etiam aliquādiū iacuit, miraculis interim testatum efficiens, se apud Dominum viuere.
- Cap. 24. Felix beati viri obitus. Succesit illi dominus Papolenus, vir Apostolicus, cuius supra fecimus mentionē: Papoleno Sigolinus, beati patris iudicio æquè approbatus: Sigolino Goduinus, annis & morum maturitate grandæuus, qui sancti viri corpus trāstulit, & in ecclesia beati Petri reposuit, lectumque illius auro & argento ornandum curauit. Vbi per eius merita multa vsq; in præsens Dominus miraculorum signa efficit, quæ illic cōscripta habentur in laudem & gloriam præpotentis Dei, qui est benedictus in secula, Amen.
- Primi Abbatēs Scabulēs & Mundaricē.

LIBER PRIMVS DE MIRACVLIS BEATI REMACLI,
eodem Notgero authore: sed oblectoris vitandum tædium, multa F. Laurentius Surius in compendium redegit.

PROLOGVS AVTHORIS.

Rost gloriosissimi agonis omnibus seculis laudabilem triumphum, quo deposito carnali indumento, immarcescibile gloriæ idem natus est coronam, ad comprobandum quanti meriti, quantæq; sanctitatis beatus vir iste fuerit, noluit pius Dominus occultū manere, quod apud illum nō latebat: sed fieret hominibus quoque clarum, quāta gloria ille polleat in cælis, cui tanta miracula, quæ nostris ad spectibus concessa sunt videre, præstat agere in terris. Non enim audeamus silere, quæ nouimus, nē quasi desides & tardi ad opera Christi enarrantanda vel miranda, dijudicemur. Nec alia, nisi ea, quæ relatu veracium hominum didicimus, vel ipsi oculis perspeximus, dicere volumus, nē culpa mendacij arguamur.

De contracto fanato.
Cap. 1.

Eo tēpore, quo ecclesiæ nostræ altare cōstruebatur, adfuit illic Ioseph quidam adeo cōtractus, vt in genua pressō capite, nō posset cælū suspicere, nec tamen caput vno in loco diū retinere. Id mali tū sibi accidisse referebat, cum in agro vicini sui gramina ipsius equus iniuste carperet. Tū enim fulgure per cullum, sensisse

senſiſſe ſe tantam aduſtionem, vt mox depoſito capite cōtraheret. Quadam autem Dominicæ nocte, fratribus diuinū officium perſoluentibus, ille in pauimentum templi proruens, magnis clamoribus complet templum, ad eō vt præ horrore illi, qui vigilijs illis intererant, fugerent, & in altaris locum irreuerenter irrumperent. Monachi verò ſuo more matutinos hymnos ſublimiter depromētes, abeunt ad hominem clamantem, videntq; eum integerrimē ſanitati reſtitutū. Percontantur, quū id factum ſit, ille reſpondet vidiſſe ſe ceu faculam ardētem à lecto beatiſſimi Remacli vibratam, ipſum ſubitō irradiare, & malum omne à corpore depellere. Ibi tum cernere mirum erat, quicquid fulguris ignis aduſſerat, ſimul atq; abſterſum eſſet, non ſolū ſimile eſſe carni reliquæ, ſed candidius etiam atq; vegetius. Monachi ſolennes laudes offerunt Deo & ſancto patrono. Seruantur autem lignea instrumenta, quibus tum ille, tum alij, qui illic ſanantur, vſi fuere, & ad templi fores ſuſpēduntur, vt ſint monimēta virtutum Chriſti, & ea videntes, enarrent magnalia eius.

Alius quidam ferro vincus, vbi cancellos attigit, mox ſentit dirumpi vincula, ſequē liberatum. Mirantur omnes, qui aderant: & ille gratias agens Deo, domum lætus reuertitur.

Cæca quædam, cū diū luminibus orbata fuiſſet, per viſum nocte admonetur, vt aquam è ſancti viri fonte hauſtam bibat, eaſque oculos abluat. Paret illa, & repente fit ſana.

Amulgerus quidam tempore meſſis Dominico die, nō dans honorem Deo, plauſtra onuſta cum ſua coniuge domum adducebat. Et ecce feſtuca eius oculo infixæ, luſcum reddit hominem: atq; ex eo dolore, etiam alterius oculi lumē amittit. Tandem de miſericordia Dei concepta fiducia, alterius ductu permultra obiit ſanctorum loca, eorum ſuffragia implorās. Interim quadam nocte audit, ſi velit effici incolumis, vt ad memoriam beatiſſimi confessoris Remacli properet. Lætus ſurgit è lecto, multisque peragratis locis, tandem ſabbato venit eō, quō iuſſus erat. Noctē ſequenti fratribus veſpertinos hymnos concinentibus, ille clamoribus implet eccleſiam. Fratres ſentientes virtutem a deſſe diuinam, magna vocum contentione laudant Deum. Abſolutis precibus, veniunt ad hominem iam clarè videntem, audiuntque ex eo, à maſſoleo beati viri inſtar radiorum ſolis lucernam coruſcantem, omne ipſius caput concuſſiſſe, lumenque ipſi reſiſſe.

Non diū poſt reſ geſta innotuit Ludouico inuiſſimo principi & proceribus eius. Perduſusq; ad eum cæcus, narravit ei ordine rem omnem. Imperator immēſas Deo gratias agens, multumq; exultans, ipſius temporibus tanta fieri miracula, lumina cæco diuinitus reſtituta deoſcularus eſt.

In eo loco, quem incolæ Deruum vocant, Abbas noſter, qui per id tempus vtrique loco præerat, ſummopere connitebatur, vt regularis augetur cultus. nam haſtenus inſtar Canoniorum illic vixerant. Itaque è nobis ſeniores fratres ibi commorari voluit, qui horrerentur eos ad regularis ſue monaſtica vitæ ſtudiū. Iam aduentabat feſtus dies piſſimi doctoris noſtri Remacli, & illi à noſtris de eius rebus geſtis edocui, ſtatuū noctem illam vigilijs celebrem ducere. Ecce autem opportunè a deſt quidam membris omnibus contractus, cuius plantæ femori adiunctæ viſebantur. Is ait, diuinitus ſibi dictum, monachos beati Remacli illic adfuturos, & ea nocte vigilijs celebraturos, ſequē illic ſanatum iri. Permiſſum eſt illi in templo permanere: porro ſimulatque omnes quieti ſe dederunt, ille repentinis clamoribus eorum quietem inturbat. Surgunt ergo, & ad celebrandum diuinum noctis officium properant. Eo abſoluto, accedunt hominem, eumq; ſaluū conſpiciunt. Laudatur magnis vocibus Deus, quod etiam ipſis procul degentibus ſancti memoria non deſit. Deindè percōtantur ex eo, quō pacto curatus ſit: reſpōdet, vidiſſe ſe pontificē, vultu Angelico & ſplendida ſpecie, in templum ingredientem, ipſiq; manum porrigentem: moxq; membra omnia ſuis locis & officijs reſtituta.

Rodlinda ſœmina, ab ipſo ortu prorsus muta, peruigil erat in templo, cū apud nos dies feſtus ſanctiſſimi Remacli ageretur. Vbi fratres omnes ad nocturnum cum multa deuotione, magno ſtudio & contentis vocibus perſolendum officium contenerent, vt Dominus illorum confirmaret fidem & actus pios, illa miſera, quam imundus ſpiritus à natiuitate ad eō mutam reddiderat, vt nec verbum poſſet eloqui, ſubitō tam perfecte ſanata eſt, nobis id coram cernentibus, vt nullus noſtrum rectius verba formare poſſet.

Homo

Cap. 2.
Vincula cū
iuſdam rum
puntur.

Cap. 3.
Cæca videt.

Cap. 4.

Item cæc.

Cap. 5.

Cap. 6.

Quæ gratus
ſit Deo regu
laris cultus,
ſequenti
oſtenditur
miraculo.

Contractus
ſanatur.

Cap. 7.

Muta loquū
tur.

- Cap. 8.** Homo quidam improbus ausus fuit beati viri terram sibi vendicare. Admonetur à nostris blandis verbis, non decere illum, ut per vim usurpet res tantis patris. Ille nihil cunctatus, cum suar partis defensoribus venit ad locum illum: adducit falsos testes, qui sanctè iurare non dubitant, eam terram eius ditionis potius esse, quam ecclesie nostrae. Ille vero etiam hunc in modum sibi ipsi imprecatur: Ita mihi adsit in afflictis rebus meis sancti huius meritum, & sic in capite & barba mea pili maneant, quemadmodum ego rectè asseuerò terram hanc me iure obtinere. Eadem nocte acerba premitur corporis valetudine, vnguesque & pili eius à capite & barba prorsus auelluntur. Territus tam dira omnipotentis Dei castigatione, non solum quod abstulerat reddit, sed duplo plus etiam addit de suo. at tamen quoad vixit, nec capillos, nec barbam recuperavit.
- Cap. 9.** Alius quidam arietem vouerat sancto viro, iamque eum ducebat ad eius ecclesiam. Vbi autem in monasterij conspectum venit, tentante eum satana, mutat sententiam, mandatoque ariete, ea nocte egregie epulatur, totamque pecudem cum suis deuorat. Sed non dormitat caelestis vindicta. Nam misero illi os & vultus ferè ad aures retorquentur, tali que deformitate affectus, clamat se voti reum: sicque discedens, non prius exitio caruit, quam vita.
- Cap. 10.** Ermenrada ad tres menses caeca, in somnis monetur, ut votum aliquod nuncupet beato Remacli, nec dubitet se lumen recuperaturam. Illa rebus pauper, fide integra, cum nihil haberet aliud, cereolum iubet ad sepulcrum beati viri accendi, donec consumptus sit. Ardet cereus, illoque absumpto, lux reddita est mulieri.
- Cap. 11.** Ante hoc biennium Lungulfus quidam rogatus à coniuge sua grauissimè decumbente, ut fibulas argenteas ad beatissimi antistitis locum deferret, & pro anime ipsius salute precaretur: promisit quidè se facturum, quod peteret: sed post eius obitum promissi immemor, diuino timore & amore posthabito, argentum in suos couertit vsus. Eam temeritatem non ferens occultorum cognitor Deus, perfidum illum sex mensium cecitate damnauit. Sciscitantibus cognatis, unde illi tam repentina accidisset caecitas, confessus est ob argentum fraude reuerentem, eam sibi euenisse. Hortantur ergo eum, ut praestet, quod uxori promiserat. Pareat ille, & properè ad monasterium abiens, fateatur culpam suam, & coniugis iussa exequitur. Deinde nocte tota orans ad sepulcrum beati viri, sub auroram sentit lumen sibi restitutum.
- Cap. 12.** Nuper quidam ex familia nostra Gotherus, daemorum vexatione per somnum surdus effectus, per visum iussus est adire limina sacra beati Remacli. Ille dubius animi, tamen coepit proficisci, adferens certam farris mensuram, quam monasterio debebat. Cumque non longè abesset à monasterio, bos illius vel ob nimiam lassitudinem, vel ob aliam aliquam molestiam, immotus substitit. Ea causa afflictus homo, mansit illic ea nocte. Post noctis medium in somnis vidit senem quendam ad se venientem sanè splendidum, virgamque manu gestantem, caputque, & aures ipsius ea cadentem, & inde abeuntem. Itaque expergefactus, comperit se rectè valere, ac paulò post etiam bouem, penè moribundum, iam prorsus restitutum.
- Cap. 13.** Eiusdem familiae Theodradus terram aratro proscindens, hora sexta vidit senem sub clerici forma ad se venientem, rogantemque, ut ipsum ad monasterium perduceret, summopere illum ire cupientem. Negat ille se posse coeptum opus intermittere. Sapiens ita roganti ille semper negat assensum. Nocte aduentante, cum se sopori dedisset, rursus eadem forma senex ei apparet, idem orans, quod iam crebro antea. Illo prorsus renuente, percussit eum manu in faciem, eumque ictum mox surditas secuta est. Post dies paucos abijt humiliter ad sacratissimum sancti viri tumulum, & pernox orat apud eum. Et ecce, sicut ipse nobis narrare solebat, cernit lucem ab altari procedere, eundemque senem lucernam manu tenentem, signum Crucis ipsi imprimere, moxque membra affecta sanare.
- Cap. 14.** In villa pagi Fulminensis, quam Marram vocant, quaeque in ecclesiae monasterij nostri dotem cessit, nuper indigena oratorium condere instituerunt. Habuit ea structura celerè progressum. erat enim lignea. Deinde rogant antistitem, ut consecret ad eum, cum prius è monasterio reliquias S. Remacli, ut eius nomini templum dicaretur, petijissent & accepissent, quas etiam Episcopus reuerenter opportuno loco reposuit. Expletis autem vigilijs & ceteris dedicationi congruentibus, ubi ventum est ad altare regendum, Grimuara matrona venerabilis, linteum offert antistiti, quo altare operiretur, idque sub testificatione, ne nunquam nisi lotionis causa inde amoueretur: cuius lotionis ministerium sibi relictum voluit, credens sibi profuturum, si quid officij praestitisset sancto confessor.

Non

Non diu pōst sanctimonialis, quæ illic se seruituram deuouerat, oblita propofiti fui, capilla vel linteo ab altari sublato caput tegit, & ab it, diabolico instinctu fatifacitura. Sed confestim adest vltio. nanque domum reuerfa, damone eam exagitante, aquam calidam parat, eaque caput abluens, prædicto linteo se tergit. Eodem momēto ad eō capilli omnes à capite defluunt, vt nec vestigium eorum vllum appareret. Ità quæ alienum sibi præter fas velamen vsurpârat, naturale capitis tegumentum perdidit. Huc accessit totius capitis pruritus, & magna pediculorum vis. Tādē à fratribus monasterij oratum est pro illa, facinus suum agnoscente & accusante, & capilli renati sunt. Potest hoc disci exemplo, res sacras minimè temerandas. Huius verò rei tot sunt testes, quot eius prædij tum fuere habitatores.

Vide vltio-
nē celestem
in aburentē
altaris lin-
teo.

Visum est aliquandō fratribus, quædam circa venerabile beati viri sepulcrū emen-
dari oportere. Aduocantur artifices, indicant illi, quid fieri debeat: deindē ad certum
diem adsunt cum rastris & malleis, humum sepulcri effodiunt, foribus obseratis: in
fodiendo magnam sentiunt difficultatem ob soli tenacitatem. Vbi autem superior
terra non nihil amota fuit, tanta ex sepulcro manauit odoris suauitas, ac si aromata
omnia illic cremarentur. Terrentur artifices, fugamq; capefunt. At templi custos, di-
uinam intelligens a deſe virtutē, confirmat eos, dicens certò indē liquere, a deſe præ-
sentem beatum virum, ipſorumq; labori fauere. Pergunt igitur, vt cœperant, fodere:
porrò odor ille forās erumpēs, locum omnem complet, ità vt ad omnium notitiam
perueniret, quod fratres celatum volebant.

Cap 15.

Mira odo-
ris suauitas
ē sepulcro
S. Remaclo.

Calculus villa monasterij nostri, ad Mosam sita est: in qua, ob piscandi cōmoditatem,
monachus, de cuius fide & cōuerſatione nihil dubitaretur, cōstitui solebat, vt captos
pifces certo tempore in monasteriū inferret. Fuit hoc muneris quandoquē deman-
datum Leutfrido grandaūo fratri: qui diuina benedictione fretus, vplurimū
magnam pifcium copiam in monasterium adducebat. Interim adest festus beati Re-
maclo dies. Leutfridus sedulò dat operā, vt possit fratribus gratificari. Itur ad Mosam,
trahuntur retia, nullum piscandi genus omittitur, nec tamē quicquam capitur. Tum
senex ille cōtristatus, nescit quid agat. Trahit amor, vt nē deſit ſolemnitati: retrahit pu-
dor, nē vacuus veniens ad monasterium, pateat contemptui. Vincit tandem amor, &
nauis conscensa, ab it ad cenobium. Inter nauigandum autem ità secum tacitus cogi-
tat: Placētne tibi beate confessor, vt ex tam multo labore nullum mecum ad fratres
fructū apportem? Quod facinus meum, ob quod omnis piscandi industria elusa est?
Mallē equidem in his perire aquis, quàm vt fratres ex me vllū capiant detrimentum.
Hæc illo intrā se dicente, subitò ex aquis in nauim irruentibus magnus pifcis exilit:
quem vnus è nautis ad litus tradidit fratribus deferendum. Latatur senex frater, & ad
monasterium veniens, alijs rem totam exponit. Prudenti deindē consilio decretum
est, vt singulis fratribus singulæ ex eo pifce portiones apponerentur, vt scirēt sibi nun-
quam defutura beati Remaclo suffragia, si ipsi eius seruitio non deessent.

Cap. 6.

Pifcis ma-
gno miracu-
lo fratribus
præbetur.

In pagi Mosaliacensis prædio Maranco quidam hydropifsi vexatus, atque omni me-
dicorum opera nihil adiutus, nocte in somnis admonitus fuit, vt ad tumultū beati Re-
maclo preces fundat. Ille mox indicat cognatis visionem, petit summopere eō se ad-
duci, promittitque se quandam vineæ partem sancto daturum, si salus amiffa redeat.
PARENT amici, & cum cereis ducunt hominem ad locum optatum: adeunt tumultum
reuerenter, incendunt cereos, orant diutissimè, & morbo se sentit homo liberatum.
Vineam, vt pollicitus erat, tradit monasterio, & redit ad sua. Sed paulopōst iam secu-
rus de salute corporis, dolet se vineam beato Remaclo dedisse, nec dubitat eam rur-
sus vendicare sibi, & vinum ex ea collectum, in sua cella condere. Sed ecce redit ad
miserum hydrops pristinus, adeoque eum exagitat, vt vitæ spem omnem abijceret.
Dat igitur vexatio intellectum auditui, & sacerdoti atque cognatis exponens teme-
ritatem suam, ducitur ab eis infelix vnà cum vino illo ad tumultum beati viri, multum
trepidantibus illis, nē etiam ipsi eius sceleris pœnas luerent. Rogantur indē fratres
monasterij, vt orent pro illo, iubēt eum fratres ad ecclesiæ fores expectare sancti con-
fessoris virtutem, orantesq; pro eo nocte illa, manè vident hominem sanatum. Huius
rei testes sunt plurimi.

Cap. 17.

Hydropic⁹
curatur.

Cælestis
vindicta in
facilegum.

Quidam à matris vtero surdus & mutus, à parētibus commendatus est homini, qui
eum ad sanctorū memorias circunduceret. Iam multum temporis illi confecerāt di-
uerſis adeundis locis, cum tandem ad nostrum monasteriū perueniunt. Excepti à no-
bis, in xenodochio ad dies octo humanitatis studio sustentantur. Dominico autē die,
qui

Cap. 18.

Surdus & mutus restituitur.

qui tum erat ante Christi natiuitatem octauus, pulsabantur signa ad preces vespertinas, & populo ad ecclesiam confluente, miser ille excitatur, & licet, quid ageretur, nescius esset, tamen intrat cum ceteris in templum, & in quendam se abdit angulum. Nobis diuinum officium reuerenter exequentibus, vbi ventum est ad Antiphonam, O sapientia, ille humi collabatur, sanguineque ex auribus & gutture manante, instar furiosi vociferatur, non vulgum duntaxat, sed nos etiam rei adhuc ignaros perturbans. Laudibus Dei absolutis, imus ad eum, rotum panimentum cruore infectum, & miserum propè exanimem conspicimus. Tum verò agnita patroni nostri virtute, à terra eleuatum & aqua lotum, ad sacrum tumulum perferendum curamus: cunctisque pulsatis signis, Te Deum laudamus, cōcinimus. Indè ille sumpto cibo, ad eò confirmatus est viribus, vt ad quoduis opus nemo illo promptior esset. Porro instar infantis didicit formare verba, non aliud proferre valens, quàm quod antè ab alio pronunciatum esset. Vndè satis constat, eum hactenus nec audiuisse, nec locutum esse. Vbi ea res ad Regē allata est, cum apud nos esset, iussit eum ad se adduci, sibiq; prandenti assistere: adeoque in eo veneratus est sancti Remacli virtutem, vt hominis illius & os, & oculos, & aures exofcularetur.

Cap. 19.

Quodam tempore annonam ad nos aduentibus quibusdam è famulis nostris, pro consuetudine certa illis in poculo quodam potus mensura apponebatur. Vbi ad vltimum ventum est, cernens ille abesse ministrum, qui potum offerebat, poculum in suam sarcinam conijcit, secum ablaturus. Itaq; iungit quatuor boum paria ad plaustrum suum, cupiens cum socijs abire domum. Ecce autem loco illi plaustrum adeò affigitur, bouesque tanto rigore constringuntur, vt prorsus moueri non possent. Rogant socij, quid ipsi acciderit: fatetur furtum suum, & summo cum dolore reddidit poculum. Mox abscedunt boues gressu liberrimo. Poculum illud siue vasculum post diligentius seruatum est, donèc huius rei fama allata est ad Aircum Abbatem * Indè monasterij: qui magnis precibus id à nobis impetratū, in beati Remacli memoriam, auro includi & catenis argenteis ad sanctissimi Hermetis martyris monumentum suspendi iussit. Eius enim præclari martyris sacras reliquias per Lotarium Imperatorem à Romanæ Ecclesiæ partibus impetrarat, & summo honore prosequēbatur. Cum autem cognouisset nostra incuria penè in obliuionem abiisse beati Remacli miracula, obiurgauit nos, quòd ea in scripta non essent redacta, dicens cum aliorum iniuria id fieri, quos ea laterent. Me verò precibus & autoritate sua eò adiegit, vt ea conscriberem. Ità ego obedientia fretus, feci vt potui. Lector dabit veniam imperitiæ, si minus cultus sermo videbitur. Pauca autem volui annotare ex pluribus, nè nimietas dictis fidem abroget.

Istius Hermetis martyrii describitur in vita S. Alexandri tertia Maij.

LIBER II. DE CERTISSIMIS MIRACVLIS S. REMACLI EPISCOPI, quæ F. Laurentius Surius itidem ob vitandam prolixitatem contraxit.

Cap. 1.
Dani Gallias populantur.

Lux cælestis descendit in sacras B. Remacli reliquias.

Arolo tertio Imperatore, Anno salutis octingentesimo octogesimo tertio, inuisa gens Danorum, magna instructa classe, in Gallias de improviso irrupit, ijsque peruagatis, caedibus, incendijs & direptione omnia vastauit. Indè trànsiit Mosæ flumine, Arduennâ syluâ mirè populantur, euertunt villas, incendunt oppida, regias arces & monasteria destruant. Ventum est etiam ad nostrum cœnobium, cuius sitū clam noctū explorantes, ità nos includere constituant, vt nemo possit euadere. Sed diuino nutu & patroni nostri meritis eorum consilia nobis quidam fuga elapsus patefecit. Nos metu percussis, sublati beati Remacli reliquijs, licet serò, fugam nos mandamus. Nocte intempesta montē ascendimus, & illic respirandi causâ subsistimus. Tum verò immensum lumen igneæ columnæ effigie videmus descendere in loculum, sacra ossa retinentem. Lux illa longè fuit lunari splendore illustrior. Erat tum frigus ingens: at nos ità suauis quodam calore afficiebamur, vt vernum tēpus agi videretur. Interim nos inuicem respectantes, stamus attoniti, nihil loquentes, & tantæ rei finem expectantes: cum post vnus fermè horæ spatium lux illa cælos repetijt. Nos ergò ire pergitus, atque ità illa si à patrono illo nostro in tam presenti hostilis persecutionis periculo conseruati sumus, vt nullus ferè barbarorum ente iugulatus sit.

Cap. 2.

At durate illa procella, coacti sumus aliò commigrare. Itaq; in villa beati Remacli, quam

quam Bouiniacum vocant, vbi tum ab hostibus nonnulla quies dari videbatur, cum sacro eius corpore confedimus, donè ab Imperatore profligatis barbaris, patriæ nostræ pacem redditam didicimus. Interim in villa illa precibus sancti patroni nostri, semper omnia nobis abundè subministrabantur. Pace autem reddita, iam nihil morati, domum contendebamus: & ecce perfertur ad nos tristissimus nuncius, totum ^{Stabulense monasterium concrematum.} monasterium nostrum voracibus flammis absumptum. Ea res nos valdè cōsternauit: tandè visum est adire prædiolum Calcum, quod penè solum in ea vastatione nobis relictum erat. Sed illic tanta grassabatur lucis, vt humanis vix superstites sufficerent cadaueribus, & quod dictū quoquè fœdum est, plerunquè duo vel tres in vno sepulcro conderentur. Ea res fratrum animos in diuersa rapuit, alijs dicentibus exilium tam præsentis exitio antefèrèdum: alijs contrà asserentibus, nullum mortè euasurum, qui ea peste ex Dei voluntate sit periturus: fidendum virtuti beati confessoris, & incunctanter ad locum destinatum eundum. quorum sententia obtinuit, itumquè est & breui peruentum ad prædiolum. Mira dicturus sum, sed fidem adhibeat, qui credit nihil impossibile Deo. Ad introitum nostrū omnis illa pestis, sancti Remacii meritis ^{Pestis depe- litur.} adeò extincta est, vt qui ea nondum laborassent, nihil ab ea mali paterentur: ex ijs autem, qui correpti ea erant, permulti sanarentur, cum hactenus quisquis eam sensisset, certam sibi mortem impendère non dubitaret. In eodem loco erat puella paralytica, quam ab ineunte ætate morbus læto perpetuò affixerat. Ea nullo prorsus cibo, nisi lacte duntaxat & paucis fructibus, utebatur, solius aquæ & dulcis potionis, quam rustici braciſam vocant, & in primis vindemijs recentis musti potu contenta. Iam viginti & duobus ferè annis ita visitarat. Nobis verò indè recedentibus ad monasterium nostrum, cuius iam quædam tecta à nobis instaurata erant, illa mansit paralytica: sed paulò post monetur quidam per visum, vt dicat matri puellæ, vt eam benè lotam apporet ad tumulum S. Remacii. Ille se illusum putans, negligit iussu. Iterum iterumque admonitus, tandè facit, vt erat iussus. Mater verò puellæ eum confinxisset hæc existimans, nihil se mouer. Tandè puella ipsa per visum iubetur ocyus petere oratorium S. Remacii. Illa mox multo clamore matrem excitat, dumquè eius opera conatur è læto surgere, ilicò sanam se comperit, suisq; pedibus intrat ecclesiam, gratias actura. Mater autem accensis cereis, signa pulsat, plebs concurrat, ingens omnes occupat stupor & gaudium, Deus laudatur & benedicatur ab omnibus: Benedictus es, inquit, Domine, & benedicta opera tua, qui erigis elisos, & sanas contritos: qui mirabiliter sanctos glorificas tuos, mirabilius ipse eorum virtute glorificaris: Qui viuus & regnas trinus & vnus in secula seculorum. Eodem die puella citra vllam nauſeam panem, carnes, vinum & quicquid ei appositum esset, edit & bibit, & suis pedibus, licèt paululum nutante gressu, ambulabat quocunquè vellet. Viuit illa vsque in præsentem diem.

Alio tempore rursus barbaris illis incurſantibus, è monasterio egressi, sumpto nobiscum omnium laborum solatio beati Remacii corpusculo, ad castrum Lonniam profecti sumus. Eò mulier mente capta, totoque colligata corpore, adducta est. Mirè illa conuicijs, morsibus, ictibus quos poterat, vexabat. Orantibus autem pro illa, qui eam adduxerāt, ad fores ædis, in qua beati pontificis corpus repositum erat, post triduum ferè perfectè curata est. ^{Cap. 3. Insana redit ad sanitatem.}

Per idem tempus à Capramontis castello, quò nos vt conferremus, Nortmannica rabies compulerat, ad monasterium propter imminentem patroni nostri solennitatem redire properabamus. Vbi paululum extra pagum Solomanniam processimus, multa nos hominum turba proſequentè, cerei, qui ante loculum, quo beati Remacii corpus asseruabatur, ferebantur, paulò antè vi ventorum extincti, rursus accensi sunt diuinitus. Nolebat id credere agrestis turba, sed nunquam extinctos cereos affirmabat. Nos rei indignitate cōmoti, cereos extingui iubemus, beatoq; Remaclo supplices preces offerimus. Mox adest manus præpotentis Dei, & cælitus lapso lumine, denuò cerei accendantur. Adeò verò lux illa totū illustrabat locū, vt nemo posset ambigere caelestem eam esse. Tum omnes pariter prorumpimus in laudes Dei, mittuntur nuncij ad ecclesiam, qui nobis interim psallentibus pulsant signa: & ecce totum oratorium vident illi diuinis completum splendoribus, qui nobis abeuntibus pariter disparuere. ^{Cap. 4. Cerei diuinitus accensi.}

Mulier paupercula non ita pridem miserè contracta, ire non poterat. Monetur per visum petere sepulcrum beatissimi Remacii. Pij quibusdam eam adiuantibus, venit ad monasterium vehiculo: & quia non facilè apud nos, nisi certa ex causa, fœ-

minæ admittuntur, ante fores cœnobij deponitur: rogat custodes, vt liceat ipsi in basilicam venire. Tandem monasterij Præfectis annuentibus, manibus reptans venit in templum, prosternit se coram tumulo, diuinam imploratura clementiam. Exacto ferè triduo, nobis publicè Missam celebrantibus, pijssimi confessoris sedulis pullata precibus adest virtus. Erigit se mulier, & primum innitens baculo, ingredi tentat: paulò post integram est sanitatem adeptâ.

Contracta erigitur.

Cap. 6.

Nota rem miram.

Psal. 67.

1. Cor. 2.

Cap. 7.

Contracta infantula sanatur.

Cap. 8.

1. Reg. 4.
Leuit. 10.

Sancti nō runt res ho minum.

Fiscus Ledernaus nostro monasterio addictus est. In eo ecclesia est, sancti Simetrii & aliorum virtutibus illustris. Digressi nos à castello Longia, quod aequè nostræ ditionis est, ad eum fiscum diuertimus. Habebamus apud nos preciosum corpus patroni nostri, quod in S. Simetrii ecclesia ea nocte volumus cōseruari. Vigilabat tum illic frater quidam, isque ante gallorum cantum vidit è cœlo lucem descendere, & per fenestras templi penetrans, feretro, quo sacrum corpus vehebatur, incumbere: simulque tenebras dispelli omnes, feretrum commoueri, campanas cœlesti vi impulsas sonum edere. Fratres & vicini expergiscuntur, re insolita obstupescunt, & licet molestum esset præter morem surgere, at tamen surgunt ad nocturnas persoluendas preces. Vbi ad ecclesiam ventum est, & compertum quid accidisset, animaduertunt sancto corpori non deesse diuina officia atque ministeria. Itaque laudibus celebrant Christum, qui tam mirabilis est in sanctis suis. Frater autem ille, qui hæc viderat, præ nimio timore, penè extra sese fuit. Quod idcirco illi accidisse suspicor, quòd fortassis vitiorum suorum formis & imaginibus reuerberaretur. Animalis enim homo non percipit ea, quæ sunt spiritus Dei. Cùm ergò interdum humana mens supra se ducitur ad aliquid videndum, necesse est, vt vas fictile, corpus, inquam, ferre tantum pondus non sustinens, infirmeretur. Possumus autem nos ex hac visione colligere, quòd ea nocte coniunctis inter se S. Simetrii & beati Remacli reliquijs, etiam spiritu se reuelare voluerint. Sancti enim cùm suos in terris ciues inuisunt, luculenti apparent, vt sunt in cœlis. Ait enim S. Gregorius: Debent ea quæ ministrant, ad eius similitudinē tendere, cui ministrant: vt quæ inuisibili seruiunt, esse inuisibilia non dubitentur. Hæc autem quæ esse credimus, nisi sanctos angelos & spiritus iustorum?

Longobardus quidam filiam habuit, cuius plantæ cum suris ita corpori superiori adhærescebant, vt penitus ingredi non valeret. Itaque ducebant eam ad multa sanctorum patrocinij celebria loca, etiam in exteris regiones, sed nihil impetrabat. Nec tamen abijcere spem voluit, sed audiens apud nos magna diuinitus præstari beneficia, de sancti patroni nostri benignitate concepta fiducia, venit ad nos, & filiolâ suam cum cunis posuit in templo. Quodam autem Dominico die puella vagitu suo adeò molesta fuit sub Missæ sacrificio, vt extra templū eam efferre oporteret. Latebat tunc nos & etiam patrē eius, quid diuina in ea virtus operaretur. Pater ergò ducit eam ad hospitium, & cùm nihil de vagitu remitteret, ille quadam molestia affectus, volens certius nosse, quid haberet, pannos, quibus inuoluta erat, dissoluit, eosque videns sanguinolentos, palpat loca ea, quæ diximus, sentitque eius membra redintegrari, iam tibijs prorsus extensis. Laudat ergò omnipotentem Deum, & patronum nostrū sanctum Remaclum. Idem nos facimus, postquam ab eo didicimus, quid actum esset.

Erat apud nos monachus, ecclesiæ nostræ custos: qui cùm carnis abominandis vitij esset addictus, nō dubitabat id officij exercere: & licet sese non corrigeret, tamen impudenter & obstinato animo apud sanctorum pignora & Deo sacratas aras versabatur impurus. Non attēdebat, quid accidisset filijs Eli sacerdotis, quid filijs Aaronis, ignem alienum offerentibus: vnde tamen facile animaduertere potuisset, si illa veteres caremoniæ neglectæ, tam diris supplicijs addixere eos, quos diximus, sobriè & iustè ac religiosè & salubri cum terrore Christi sacramentis inseruiendum. Voluit autem sanctus patronus noster eum à detestandis facinoribus reuocare. Sanctorū enim animæ omnipotentis Dei claritatem intuentes, quæ foris aguntur, cœlesti beneficio agnoscunt. Apparet igitur rustico cuidam, mœstus ei exponit monachi temeritatem, iubet eum accedere, & suis verbis eum detertere. Tum quoque monet, vt iubeatur monachus perscrutari conscientiam suam, vt hæc ratione ad se reuersus, corrigat sese, nē diuinitus puniatur. Rusticus facit, quod erat imperatum, venit ad monachū, ducit eum seorsum, humi corā illo se abijcit, orat, vt quod reuelatione didicit, secum perpendere velit. At ille postquam audiuit rustici sermones, non se erigit contra se, non in seipsum descendit, sed instar fanatici verborum fulminibus verberat miserum, ait phantasmatibus ipsum delutum, præ nimia niuiseria incidisse in insaniam. Rusticus abiecit,

abscedit, & miser monachus contempto illo, tanquam indigno, cui aliquid diuinitus reueletur, pergit more suo licentia effrenata. Non cogitat sapè abiectos & viles homines etiam ad pòtentes mitti, nec despici ab eis contemplatione illius, à quo missi sunt. Non venit ei in mentem, olim prophetâsse Balaam pessimum, prophetâsse Saulem tum, cum sanctum Dauid persequeretur, deniquè etiam Caipham acerrimum Christi hostem, futura prædixisse: vndè colligere debebat, spiritû Domini & animas iustorum non per bonos tantum, sed etiam per malos efficere, quæ multorum saluti profint. Dum ergò non vult agere poenitentiam, totum corpus eius lepra sibi vendicat, & prurigo, vndè tantus exhalabat foetor, vt etiam amicis toto animo subuenire ei cupientibus, intolerabilis redderetur. Ducitur ergò in domicilium quoddam extra cœnobium, & illic res necessariæ affatim ei suppeditantur. Sed foetor incredibilis omnem fratrum accessum ab eo excludit, cogiturque is, qui cibum ei apportabat, escas in scamno apud ostiû deponere, & velocissimè abire, quòd foetor tolerari nullo pacto possèt. Ea miseria diù vehementer afflictus, è vita abiit, nec cuiquam adhuc compertum est, num pœna illa temporaria, peccati castigatio fuerit, vel initium sempiternæ. Scimus ex scripturis, duplici contritione conteri peccatores, & temporales afflictiones prodesse alijs, alijs obesse. Ex hoc verò & id genus alijs miraculis discimus, quàm graue sibi iudicium pareat, qui vitæ integritate & castimonia posthabita, non ea, qua par est, in Deo dicatis oratorijs reuerentia versatur.

In fisco, quem Brattin vocant, cuiusdam domini seruus familiam ecclésiæ nostræ multis vexabat modis, nec ab ea amentia & importunitate vllius admonitione poterat reuocari. Interim aduentante celebritate patroni nostri, in ipsius eius ferijs, pro more multi vtriusque sexûs & diuersorum ordinum homines, pia deuotione conflunt: adest etiam seruus nequam, quem diximus, nihil etiam nûm correctus, sed in sua malitia perseuerans: intrat in templum, cum alijs beneficia petiturus ab eo, quem in eius familia lædebat. Sed breui apparuit, quàm perniciofa sit temeraria confidentia & incauta securitas. Cum enim inter alios staret intrepidus, repentè corruit, amentia corripitur, & membra eius miserandum in modum eorum omni populo contrahuntur. Tum nos accersiti, cum Odilone Abbate nostro eò accedimus, & postquam multorum relatu, qualis fuisset, comperimus, citra vllam ambiguitatē diuinitus eum castigatum animaduertimus, præsertim cum non ignoraremus plerisque alijs id genus temeratoribus similia accidisse. At tamen curamus eum ad caput sancti Remacii deportari: vt, num sit malum immedicabile, quamprimùm experiremur. Cum que illi condonâsemus, quod in nos sceleratè admiserat, & pro eo precati essemus, indè recessimus. Post paucas horas custos ecclésiæ alacer ad nos aduolat, hominē sanatum indicat. Nos eo nuncio non medio criteo exhilarati, celeriter ad eum redimus. Videns autem Abbas eum tam presenti Dei virtute obstupescitum, confestim in pedes erigit illum. Sentiens verò quodam adhuc languore teneri eum, querit num sibi velit potum porrigi. Illo annuente, deponitur calix beati confessoris, qui supra altare pendeat, & vino repletus ei offertur. Eo hausto, & vires recepit, & quod est præstantius, mores mutauit. Multi eius subita castigatione permoti, ad meliorem se frugem cepere, & à beati viri domesticis vexandis, aut contumeliosè exagitandis, sibi deinceps temperarunt. Eius autem serui dominus noluit posthàc eius vti ministerio, sed ad altare beati confessoris eum obrulit, monasterio perpetuò seruiturum.

Collegit quandoquē Abbas argētum, quo volebat cuiusdam aræ tabulam ingentem pro decore domus Dei vestiri. Redigitur argentum in laminas, laminæ intaurantur, exculpuntur, & effinguntur vario opere in ijs imagines, custo dique seruandæ traduntur. Is alia re impeditus, ponit eas super reuerendum altare beatissimæ Virginis, paulò post tutiori loco repositurus. Erat tum in monasterio nostro clericus quidam sanè officiosus, nobisque haud vulgariter charus. Cernens ille laminas tam malè asseruatas, cupiditate inflammatus, vnam ex eis aufert. Vbi animaduersum est deesse laminam, fit quidem diligens inquisitio, sed nihil certi deprehenditur. Tandem anathemate percellitur, qui id sacrilegium perpetrâset: multumque sudatur, vt possit ad rem certā perueniri. Ille manet in scelere obstinatus, nec adducitur vlla re, vt prodatur crimen suum. Sed vltio diuina prodit sacrilegum. Arreptus enim à dæmone, passim ab illo raptatur, atque interim crebrius repetito clamore, testatur se laminam subduxisse. Cum sic autem diù à nequam spiritu exagitatus, viribus corporis destitueretur, in lecto reponitur, & ex ipso languore, mira Dei dispensatione, in terrorem aliorum

Num. 25.
1. Reg. 19.
Iohan. 11.

Percutitur
lepra monachus
irreligi-
gius.

Jerem. 17.
Mudi & casti,
sanctis tantum
debet aditare
altaribus.
Cap. 9.

Homo temerarius
diuinitus
castigatur.

Curatur in
vitre que ho-
mine.

Cap. 10.

Sacrilegi
terribilis
castigatio.

ad horam fit rursus compos mentis & suum facinus confitetur, ita dicens ad amicos & cognatos, qui lectum eius circumstantes, eum consolabantur: Merito tam seuerum ultorem exerior sanctum Remaclum, quandoquidem ex eius a deo argentum miser, iam diu anathemate plexus, abstuli. Multa mihi in eius monasterio praestita erant beneficia, quae me facile, ne id facerem, retrahere potuissent. Sed quia pro illis omnibus etiam tantum maleficium reddere volui, verbera verberibus cumulavi, atque in animae & corporis me summum conici discrimen. His dictis, iterum mente captus, furere perrexit, & postea sine fructu poenitentiae in ea furia excessit et vita. Haec quisquis legit, caueat, ne simili se scelere obstringat. Perpendat animo, quo in coeno iniquitas volutetur, quae virtutis & probitatis lux sit: ut virtus ipsa praemium quoddam sit sui studiosorum, & iniquitas improborum supplicium. Quid vero clerici huius horrendum iudicium, aliud nobis innuit, nisi ut sanctos locum hunc incolentes reueramur? Sicut enim illi ante Dominum assistentes, pro culpis nostris benignè intercedunt: ita interdum, nostris maleficijs exacerbati, nos accusant.

Cap. II. Fuit apud nos alius quidam clericus, a puero educatus, monasterio nostro ad multa utilis & accommodus. Is in nostro contubernio vivebat nobiscum familiariter, & nobis erat impensè charus. Contigit interim Comitissam quaedam venerabilem pro salute sua non parui precij fibulam auream ad coenobium nostrum (ita enim vouerat) mittere. Inde malignus daemon, qui diligenter hominum animos explorat, in quae vitia procliuiores sint, occasione arrepta, clerici huius mentem pertentat. Ille verò nequissimam suggestionem non grauitatis consilio, nec virtutis constantia respuens, oculos ad fibulam adiecit, eamque clam suffuratur. Non diu post Abbas noster Raengerus dum quosdam e nobis ad sacros ordines vult promoueri, ad Episcopum nos mittit, adiuncto nobis etiam clerico, de quo nunc agimus. Erat tum Quadragesima. Etsi autem ille tanti sacrilegij sibi esset conscius, nulla tamen id neque confessione, neque poenitentia expiauit, sed confidenter nobiscum proficiscens, Diaconus ordinatus est, non attendens, quod scriptum est: Mundamini, qui fertis vasa Domini: cum utique eos, qui corporis & sanguinis Domini vasis tractandis adhibentur, mundos & probatis moribus esse oporteat. Absoluto deinde sacrificio & precibus vespertinis, nos ad hospitium imus, eoque producta ieiunia soluturi. Ibi inter edendum ille confrater noster cadit, frendet dentibus, mirè ac miserè se collidit, nosque admirabiliter obstupefactos, cogit laboranti sibi adesse. Mox a mensa surgimus, permulta remedia summa beneuolentia adhibemus: sed frustra omnia, diuino iudicio in eum ius sibi diabolo vendicante. Tota nocte discruciamur animis, & valde afflictamur. Tandem benignus Deus, nolens apud externos tam foedum casum nobis cedere ad ignominiam, profligato demone, praestitit ut nobiscum incolumis rediret. Et integra tum hebdomada nullam sensit maligni illius infestationem: qua Dei benignitate ille abusus, noluit facinus suum confiteri: eaque incuria hostem reddidit valentior.

Esa. 72. Nam cum Completorii preces Dominico die persolueremus, acrius a demone arripitur, neciam succurrebat nobis, quo pacto ei opitulareremur, quod incerti essemus, nam fatana vexatio illa esset. At tamen praefraterna commiseratione noctibus vicissim apud eum vigilabamus, visusque est nobis crebrius, quam olim Saul, exagitari. Interim brachium dextrum; quo rapuerat aurum, penitus exarescit. Nobis dubitantibus, an casu id acciderit, vel diuina animaduersione, Abbas noster rem altiùs perpendens, nequaquam censuit casui tribuendum, sed hominem dixit diaboli laqueis costrictum teneri. Mouebat eum, quod statim a sacris acceptis ordinibus diuinitus punitus esset, & vnde animae remedium capiendum erat, id ei versum esset in perniciem. Nouerat scriptum, grauius eum condemnari, qui indignus suscipit, quod non meretur. Sicut ergo in Iudam temerè percipientem corpus Domini satanas intravit, quem constat furem fuisse: ita colligebat Abbas etiam hunc forsatis aliquo sacrilegio contaminatum, quod ea ferè hora atrocius cruciaretur a demone, qua fuisset sacris initiatus: hortabaturque fratres, ut cum se illa vexatio remitteret, caute ab eo expiscarentur, num quid eius conscientiam grauet. Fratres Abbatis iussa capebant, clanculo ex eo sciscitantur, si quid habeat, quod animum angat. Ille ad voces eorum modò rubore, modò pallore suffunditur: tandemque licet pudibundus, suam culpam & agnoscit & pure confitetur, orans ut apud Abbatem pro ipso velint intercedere. Fratres referunt omnia ad Abbatem, Abbas iustitiam misericordiam temperat, nec vult addere afflictionem afflicto: prohibet etiam, ne eius crimen in publicum proferatur: indicit

fratribus,

Nota, quae
sint aqua
Dei iudicia.

Esa. 72.

Item alte-
rius sacrile-
gii horrenda
puna.

I. Reg. 16.

Iohan. 12.
& 13.

fratribus, vt pro illo ieiunijs & precibus & Missarum celebrationi incumbant. **Quid** multa? Reualescit frater, restituitur brachium, daemon ab eo prorsus eliminatur: no-

Liberatur à
demonē fa-
cilegus pre-
cibus fratru
Cap. 12.

sterque moeror multiplex, multa consolatione permutatur.
Est hodieque apud nos frater quidam faber ferrarius. Is cum in itinere duos comites suos ex leui causa ad summam contentionem ex largioribus poculis peruenisse cerneret, ita vt iam ad arma proflirent, non sine ingenti periculo se medium interponit, cupiens eos inter se conciliare. Tum alter ex eis, omisso aduersario suo, in hunc furibundus incurrit, multisque eum vulneribus conficit, vt penè exanimis videretur. Ea re nos valde commoti, maximè quòd fida eius opera sæpè vti essemus, statim medicos ei adhibemus. Curantur facile vulnera omnia, dempto illo, quod in brachij iuncturam illatum erat, in quo curando chirurgi errauit industria. Et tamen egit ille, vt extrinsecus vulnus sanatum videretur, cum intus maneret morbus. Accipit ergo pactam mercedem, & tanquam suo officio probè perfunctus, abscedit. Fabrum rursum inuadit dolor, nihil potest illo brachio exercere operis, immò nec manum ad os ducere. Vbi nihil proficit humana medicina, ad huius loci sanctos confugit. Accidit verò, vt tum nos cuiusdam afflictionis causa cum crucibus & sanctorum reliquijs Malmundarium peteremus, sanctorum eius loci merita imploraturi, multa nos hominum, vt moris est, turba comitante, in quibus & faber ille fuit, qui etiam iter nostrum anteuertit. Cumque procul nos aduentantes cerneret, oculis in caelum sublatis, & genibus flexis, rogat Deum, vt per sanctorum illorum merita sibi opituletur. Ita orans, subito quasi mentis quendam stuporem patitur, moxque se in pedes erigere volens, nutante vestigio, in cubitum relabatur, sicque brachij illa pars, quæ perniciosè suo loco mota erat, indè resiliens, in pristinum statum reuocatur, & homo totus fit sanus, vsque in praesens nobis vtiliter seruans.

Cap. 12.

Vide quid
praestet san-
ctorum in-
uocatio.

In villa proxima, nobis cernentibus, paruulus quidam fuit manibus ab ipsa natiuitate planè contractis. Dolebant summoperè parentes, & eorum vicem miserabantur vicini, hortabanturque eos, vt cum paruulo eant ad nostrum monasterium, nec dubitent se non frustra id facturos: quòd ob illustrandum sanctum suum, per multa illic Deus miracula operetur. Non surdus auditor pueri pater, facit quod admonent. Erat tum solennitas natiuitatis beati Iohannis, vidimusque eum offerentem munus ad altare sancti patroni nostri. Iam enim preces Vespertinas absolueramus, & propter nimiam populi aduentantis impressionem, mansimus in choro. Interim audimus puerum clamitantem, miramur insolitum vulgi strepitum, cupimus scire quid reusit, subitoque puer ad nos affertur iam planè curatus. Laudamus omnes vno ore Christum, confessorem eius praedicamus, ad cuius sepulcrum id genus quotidianis consolationibus recreamur.

Cap. 13.

Contractus
puer resti-
tuitur.

Inter magnam malè habentium turbam, qui ad nos confluebant, venit cæcus quidam, qui iam multa sanctorum loca adierat frustra, Domino eius curationem differente, vt sancti nostri merita magis innotescerent. Sub ipsis autem Missarum solennijs in nostram ecclesiam introductus, apud altare nobis cernentibus se prosternt, atque postea eleuatus, perspicuè videt, Deumque in sancto eius, ita vt par erat, mirificè laudat & praedicat, nos quoque compellens exultare in Domino, & gratias agere.

Cap. 14.

Cæcus lumē
recipit.

Villa Vuademias nobis subiecta est, nec à monasterio nostro longè abest. In ea rusticus quidam adhuc superstes degit, qui primo Rogationum die, cum deberet diuino cultui vacare, contra fas abiit ad syluam, & ligna cecidit in vsu domus suæ. Galliarum ecclesiae ex praescripto beati Mamerti Episcopi Viennensis, triduo illo litanias conccelebrant, ieiunijs se macerant, pio affectu à mundi illecebris abstinent, animarum potius quam corporum alimoniam student. Ea consuetudo hodieque perseverans ob multas auertendas clades, non debet ob frivolas quasdam occasiones violari. Sed id rusticus negligens, idicique sanctificationis reuerentiam non exhibens, diuinam sensit ultionem. Fascem enim lignorum humeris impositum domum absporat, baculo se sustentans: dumque onus deponit, manus curuatis digitis adhæret baculo, nec ab villo potuit amoueri. Aduocantur vicini, mirantur omnes: rogant, vt quid egerit, exponat. Ille non dissimulat, fatetur peccatum suum: orat, vt baculum oblongum ex vtraque parte amputent, nè eius onere prægrauetur. Deindè admonitus ab illis, sedulo inuisit diuersa sanctorum templa, diu noctuque eorum suffragia implorans. Ita accidit, vt veniret etiam ad nos, qui tam insolita perspecta ultione, putabamus hominem aut perurij, aut sacrilegij dare poenas. Cum autem secretò eum examinare-

Cap. 15.

Dies Rogationum.

Vltio cele-
stis in viola-
tionē dierū
Rogationū.

Misericor-
diter cura-
tur prædic-
tor violator.

minaremus, negauit se vnquam vel sacrilegum, vel periurum fuisse. Et nobis sanè vi-
sus est vera dicere. Iussimus autem, vt apud aram sancti Remacli se prosterneret. Post-
ea verò nobis Missam solenniter celebrantibus, cum Euangelium legeretur, ille vo-
ciferatur, & surgit à pauimento. Tum verò nobis & permultis alijs adspectantibus,
lignum è manu eius elabatur: rursusque ille tanquam mentis stuporem patiens, quod
nobis maximæ admirationi fuit, humi collabatur, suisque clamoribus efficit, vt Euan-
gelium audire non possemus. Nec diù post sanatus est. Nos verò lignum illud iussimus
suspendi ad fores monasterij nostri.

Pauca alia miracula omisimus, nè fastidiosi lectores habeant
vndè conquerantur.

S. MOYSIS VITA, A PHILONE HEBRÆO
TRIBVS LIBRIS CONSCRIPTA, PETRO FRANCISCO

*Zino Veronensi interprete. Extat in eius operibus Græcè
scriptis. Nos singulis libris capitula adiecimus,
ad marginem annotata.*

LIBER I

4. Septēbris
Cap. 1.

Nomē Mo-
sis cur mi-
nus celebrè
apud exte-
ros.

OSIS apud Iudæos legislatoris, vt quidam volunt, vel, vt
alij censent, sacrarum legum interpretis, viri in rebus omni-
bus summi, atque hominis planè perfecti absolutique vi-
tam, nè ignoretur ab ijs, qui eius cognitione sunt digni,
scribere cōstituimus. Nam legum quidem, quas reliquit,
gloria per vniuersum orbem peruagata, ad extremos vsque
terrarum fines peruénit: Ipse autem quinam verè fuerit,
haud ita multis est notum. Etenim qui ciuitatibus leges
condiderunt, propter inuidiam fortassè, & quòd ipse non
paucis in rebus ab institutis ipsorum dissentiret, noluerūt,
vt inter eos, qui apud Græcos celebres erāt, numeraretur.

Quorum plerique, quam ex literarum studijs adepti erant facultatem, monumentis
tum carmine, tum soluta oratione conscriptis de decorarunt, peruulgatas comœdiæ
Sybariticæque nequitia turpitudines componentes. Quos exercere ingenia in viro-
rum præstantiū vitis explicandis oportebat, vt nec præclarū quicquam, quod illustrari
posset, silentio prætermisissim, obliuione deleretur: nec ipsi, potioribus omisissis argu-
mentis, cognitione indigna prætulisse viderentur, cum accuratè scelera ad flagitioso-
rum hominum gloriam promulgarent. At ego, neglecta istorum inuidia, quæ de hoc
viro vel ex sacris libris, quos ipse tanquam admiranda sapiētiae suæ reliquit monumē-
ta, vel ex gentis senioribus didici, memoriæ tradam. Semper enim auditis lecta con-
iunxi atque contexui: Quo factum est, vt diligentius, quam ceteri, quæ ad vitam eius
pertinēt, videar persecutus. Exordiar autē, vndè principium ducendū est necessariò.

Cap. 2.

Mosis gen-
& patria.

Aegypti fer-
tilitas.

Cap. 3.

Pharaonis
crudelitas.

Moses genere quidē Hebræus fuit, sed in Aegypto genitus, & educatus. Illuc enim
maiores eius, cum Babylon & loca finitima diuturna fame premerētur, victus quærē-
di gratia vniuersi cōmigrauerant. Ea quippè regio campestris & plana, & cum rerum
omniū, quibus indiget humana vita, tum frumenti potissimum feracissima. Nam hu-
ius flumen vigēte æstate, quo tempore non torrētes solum, sed perennes fluuij minu-
untur, exundat, atque agros fœcundos reddit: qui cum imbre non egeant, magnam
omnium fructuum copiam quotannis afferunt, nisi propter redūdantem incolarum
impietatem iratus Deus eos intercipiat. Parentes sui ordinis optimos habuit, qui licet
tribules essent, concordie tamen vinculo magis, quam generis necessitudine, deuincti
erant. Septima ætate fuit hic post illum primum, qui cum esset aduena, totius Iudæo-
rum gentis dux extitit. Regia autem educatione nutritus est ob hanc causam:

Aegypti Rex, cum huiusce gentis hominum multitudo vehementer cresceret, ve-
ritus nè aduenæ numero indigenas superantes, validiore manu cum illis de imperio
contenderent, robur ipsorum tollere nefarijs consilijs machinabatur. Permittens
igitur, vt fœminas, quæ nascerentur, suscipi atque educari liceret, (siquidem fœmine-
um genus, propter naturæ imbecillitatem, ineptum est ad bellum gerendum) iussit vt
interficerentur mares, nè per ciuitates propagarentur & crescerent. Nam virorum
pro-